

BÖLÜM II:

İNÖNÜ DÖNEMİ DIŞ POLİTİKASI (1938-1950)

Dış Politika İlkeleri: Aktif Tarafsızlık ve Batı'ya Yaklaşma.....	55
Dış Politika Yapımı: İsmet İnönü.....	57
Dış Politika Uygulamaları	60
<i>Üçlü İttifak Antlaşması ve İngiltere.....</i>	<i>60</i>
<i>Almanya ile İlişkiler</i>	<i>63</i>
<i>Sovyetler Birliği ile İlişkiler</i>	<i>66</i>
<i>ABD ile Yakınlaşma</i>	<i>69</i>
<i>Oniki Adalar Meselesi</i>	<i>73</i>

Türkiye dış politikasının temel ilkelerinden biri olan Lozan Antlaşması ile oluşan statükonun devam ettirilmesi, İkinci Dünya Savaşı yıllarında tehlikeye girince dış politik dile yeni bir ilke daha dâhil olmuştur: **'aktif tarafsızlık'** (Tamkoç, 1961).

Tarafsızlık İkinci Dünya Savaşı sırasında herhangi bir cephenin yanında savaşa girmemek anlamına gelirken, bunun aktif bir şekilde yerine getirilmesi ise savaşa dâhil olmamak adına savaşan ülkelerle ittifaklara gidilerek ülkeleri birbirlerine karşı dengelemeye çalışmaktı. Bu ilke Türkiye'nin savaş boyunca birbiriyle çelişen ittifaklar ve pazarlıklara dâhil olmasına neden olduğu gibi, içinde bulunduğu ittifakların öngördüğü davranışları da yerine getirmemesiyle sonuçlanmıştır. Taraflara herhangi bir saldırı durumunda diğer tarafa yardım etmeyi öngören antlaşmalar imzalayan Türkiye, bunlarla kendi toprak güvenliğini korumaya çalışırken, antlaşmanın imzalandığı devlet işgal edilince yine savaşa dâhil olmamak ve toprak güvenliğini tehlikeye düşürmemek adına imzaladığı antlaşmanın hükmünü yerine getirmemiştir. Bu politika doğrultusunda **savaşın son anına kadar herhangi bir tarafa karşı savaş ilan etmeyen Türkiye**, ancak Almanya'nın yenilgisi kesinleşince yeni düzende yerini alabilmek için bu devlete karşı savaş ilan etmiştir.

Dönemin Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nun **'bitaraf değil sadece harp harici'** olarak tanımladığı İkinci Dünya

1938-1947 İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin ithalat yaptığı ülkeler ve oranları

Değer Bakımından İthalattıkları Ülke Payları (yüzde olarak)										
Ülkeler	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947
Almanya	46,98	50,86	11,73	11,95	27,77	37,74	30,45	0,62	0,00	0,00
İngiltere	11,20	6,25	14,02	24,58	23,47	15,93	17,90	23,32	19,31	12,54
ABD	10,40	9,88	10,80	5,36	4,85	2,41	4,63	17,58	31,31	33,33
İtalya	4,74	8,48	16,29	3,19	3,00	1,70	0,29	0,02	5,80	13,95
Rusya	3,92	2,92	1,39	0,12	0,64	0,02	0,04	0,08	0,00	0,00
Çekoslovakya	3,84	1,51	3,67	2,58	2,60	3,92	4,32	0,92	1,87	4,92
Belçika	1,61	0,80	0,74	0,05	0,21	0,80	0,36	0,05	1,08	3,13
İsviçre	1,52	1,18	0,92	1,83	2,17	3,32	2,01	10,32	6,28	3,67
Hindistan	1,49	0,62	1,72	3,55	8,02	9,81	8,78	7,57	4,38	1,92

İNANÇ
Şubat sayısı
ÇIKTI

Cumhuriyet

Onaltıncı yıl sayı: 5646

İSTANBUL — CAĞALOĞLU
Telgraf ve mektub adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta kutusu: İstanbul No. 246
Telefon: Başmuharrir: 22366, Tahrir heyeti: 24298, İdare ve matbaa kısmı: 24299 - 24290

Perşembe 1 Şubat 1940

İKBAL KİTABEVİ
Mükemmel bir eser maydana
getiren Fehmi Oyman'ın
bu harita
MİKİYASINDA
95 x 1.80 cm. formatındadır. Memleketin
limanlarını, demiryollarını, tabii, iktisadi,
adli ve idari taksimatını vuzuhla
göstermektedir. Fiyatı 1 liradır.

“Bitaraf değiliz, harb hariciyiz!,”

Hariciye Vekilinin beyanati

Balkan Birliğinden kuvvet doğacaktır, hiç bir gizli taahhüdümüz yoktur, lâkin taahhüdlerimiz de hududlarımız kadar açık ve sarihtir,,

Belgrad içtimai

Bir gün Tuna boyuna ve Balkanlara teveccüh edebilmesinden korkulan ve şimalden geleceği muhakkak bulunan taarruz ihtilalleri...

Vekilimiz Yugoslavyaya gitti

Macaristan sulhu kurtarmak için eski talebelerini kurcalamıyacak



ÇEMBERLAYN'IN CEVABI

İngiliz filoları denizlere ve havalara hâkimdir!

Hitler'in nutuk söyleyeceği yere yalnız muhafızlar alınmış...



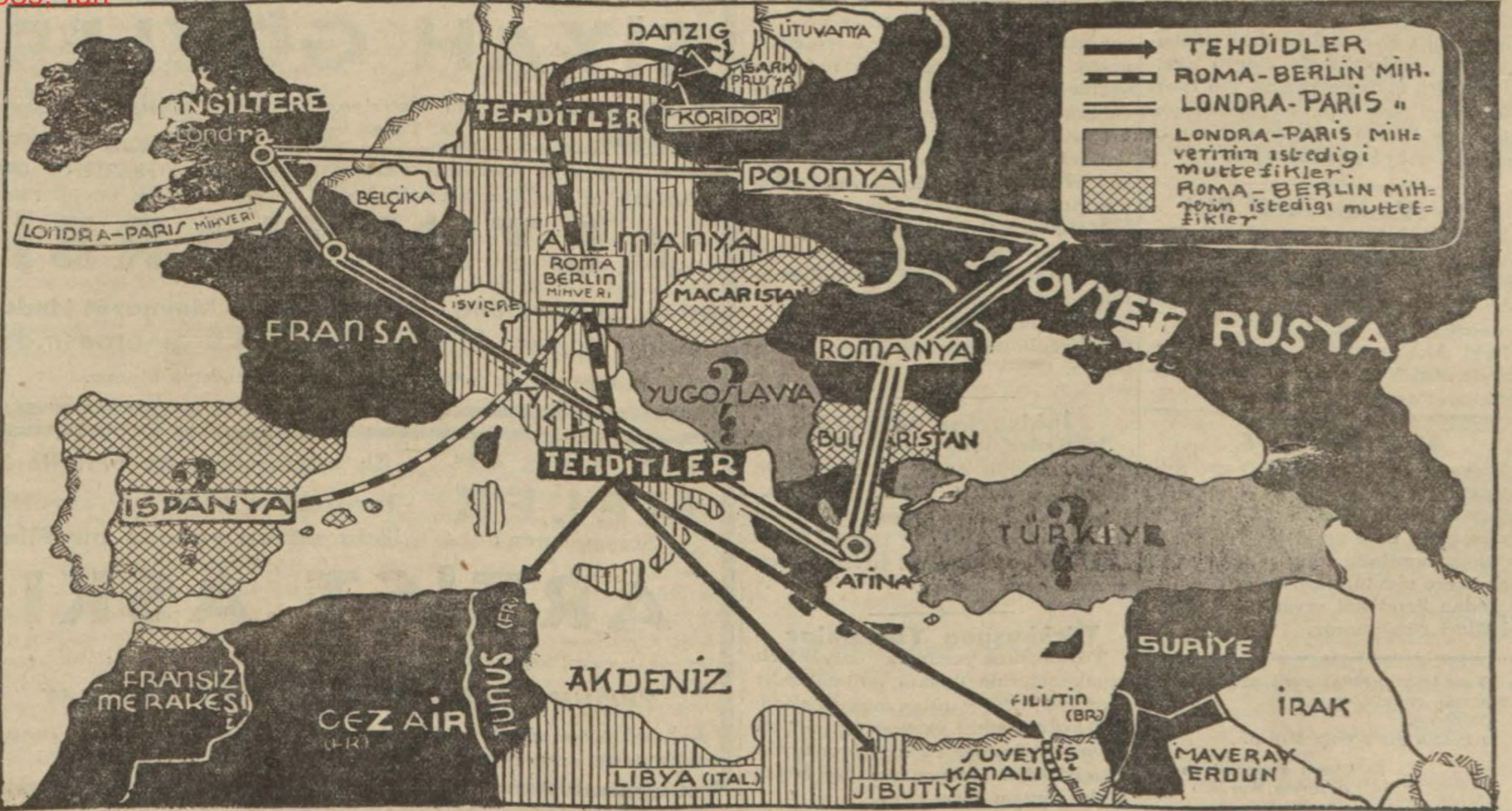
Nutkun hariçte bıraktığı tesirler

Alman Devlet Şefinin taksim için Fransayı istihdaf ettiği anlaşıyor



10 Mayıs
1939, Tan

Bugünkü Siyasi Vaziyeti Gösterir Harita



- TEHDİTLER
- ROMA-BERLİN MİH.
- LONDRA-PARİS "
- LONDRA-PARİS MİH. veritiim istediği müttefikler
- ROMA-BERLİN MİH. veritiim istediği müttefikler

Bu haritada totaliterlerin ve demokrasilerin ittifaklarına almak istedikleri devletler ve tehdit edilen yerler görülmektedir.

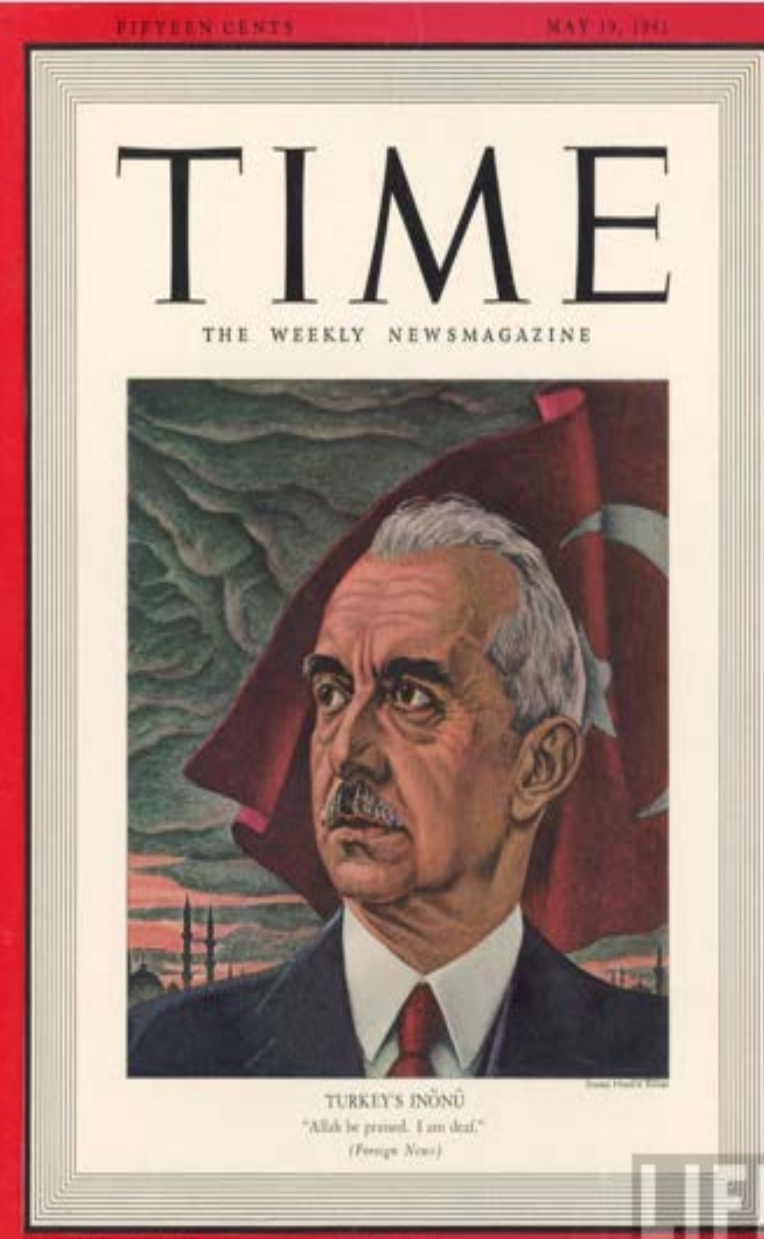
Savaşı sırasındaki Türkiye dış politikası, yine kendisinin ifa-
deleriyle "herhangi bir harp alevinin saçığı sarmaması için
icap eden bütün tedbirleri almak" üzerine temellenmiştir
(Koçak, 2007: 301).

İngiltere ve Fransa ile yaptığı üçlü ittifak antlaşması Türki-
ye'nin savaşa girmesini gerektiren bir aşamaya geldiğinde An-
kara hükümeti, böyle bir durumun kendisini Sovyetler Birliği
ile savaşa sokacağını gerekçe göstererek savaş dışı kalmaya
azami gayret göstermiştir. Sovyetler faktörü Türkiye'nin görü-
nürdeki bahanesi olsa da, İnönü askerî olarak yenilmiş bir ta-
rafın lehine savaşa girerek askerî gücü bir hayli yetersiz olan
ülkesini işgal tehlikesi ile karşı karşıya bırakmak istemiyordu.
Bu nedenle İngiltere'nin savaşa girme konusundaki ısrarları
karşısında İnönü kararlı bir tavır takınmış, Türkiye'nin bu po-
litikasına anlayış gösterilmediği takdirde o tarihe kadar İn-
giltere ve müttefiklerinden alınan yardımı iade etmeye hazır
olduğunu dile getirmiştir (Koçak, 2007: 311).

Savaş dışı kalma siyasetinin beraberinde getirdiği bir
başka dış politika ilkesi güç dengesi olmuştur. Tam da bu
ilke nedeniyle bir taraftan İngiltere ile ittifak antlaşma-
sı imzalayan Türkiye, aynı zamanda İngiltere'nin savaştığı
Almanya ile bir dostluk paktı imzalayabilmiştir. Yine Al-
manya ile ticaretin toplam dış ticaret hacmi içindeki payı
yüzde 50'nin üzerine çıktığında, Türkiye benzer ticaret an-
laşmalarını İngiltere ile de yapmış, hatta önemli yatırım iha-
lelerini İngiltere'ye vererek Almanya'nın ülkedeki ekonomik
nüfuzunu dengelemeye çalışmıştır (Weisband, 2002: 38-39).

İkinci Dünya Savaşı boyunca sürdürülen ve savaş dışı
kalmayı öncelikli hedef olarak ortaya koyan aktif tarafsız-
lık ilkesi, savaşın ardından Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den
toprak talebinde bulunması ve boğazların statüsünde de-
ğişiklik istemesiyle birlikte yerini Sovyetleri dengeleyecek bir
ittifak arayışına bırakmıştır. Savaş sonrası dönemin Dışış-

19 Mayıs 1941: Türkiye'nin Almanya ve
İngiltere arasında gidip geldiği bir dönemde
#Time İsmet İnönü'yü kapak yaptı: "Allah'a
şükür sağırım"



Türk milleti Şefinin emrini bekliyor!

"Ordumuz her tecavüze karşı
hazır bulunuyor, kendine
güvenen millet yenilemez,"
Ankara ve Edirne'de iki konferans

Bursa 22 (s.a.) — Bu günkü Bursa gazetesi, Milli Şefin
bir hareketini bekliyoruz başlığı altında yarıda başkumanda
tallanlarında hâdis olan son vaziyeti tahlil ederek evrimle-
yor ki:
— Hâdiseler sür'atle seyreliyor. Bu gün karartıcı hatik
savaş aldatıcı sür'at arasında Türkün uyanık gözü dört açıl-
mış, bunları dikkat ve hassasiyet ve en geniş manada bir
cesaretle takib etmektedir. Milli Şef emrettiği zaman onun
emrinde gelik bir kale olarak gösterdiği hedefe koşacaktır.
Milli Şefin bir hareketini bekliyoruz. O hareket ki dünyaya
asıl Alimün ulum verereğini gösterecektir. Her zamandan
ziyade bugün daha çok hazırız.

(A 23 Mart 1941)



Türk Dış Politikası
görsel

— Kapıdan gelen ışık ve hava bize yeterli.

leri Bakanı Necmeddin Sadak, Moskova'nın Çar dönemine geri döndüğünü ve boğazlardan başka bir şey düşünmemeye başladığını belirttiği bir yazısında, böyle bir ortamda sadece ABD'nin Türkiye'yi anladığını ve bunun iki ülkeyi birbirine yakınlaştıran temel unsur olduğunu belirtmiştir (Sadak, 1949: 459-460). Dolayısıyla bu tarihe kadar Batıya yönelik dış politikanın temel motivasyonu yeni kurulan devletin Batıcılık düzleminde yeniden inşası iken, bu tarihten sonra bu ilkenin yanına Türkiye'nin güvenliğini garanti altına almak da eklenmiştir.

Diğer bir ifadeyle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Batı ile ilişkiler Türkiye'nin Batıcı kimliğini sağlamlaştıran, normalleştiren ve sürekli kılan bir işlev üstlenmeye devam ettiği gibi, aynı zamanda ilişkilerin güvenlik boyutu da bizzat Batı ile ilişkinin kendisini sağlamlaştırmış, normalleştirmiş ve sürekli kılmıştır. Kısacası, artık Batı ile ilişkilerde çifte normalleşmenin devrede olduğu yeni bir süreçten söz etmek mümkündür.

Dış politika durumu

2 Kasım 1945

“Türk topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur. Şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz,”

Milli Şef: “İkinci dünya harbindeki hareket hattımız Müttefik milletlerin vicdanında da zamanında zaruri görülmüş ve hakkımızdaki tenkidler, kara günler geçtikten sonra, sun'i olarak meydana çıkarılmıştır,” dediler

Milli Şefi dinlerken

Türkiye'nin Milli Şefi Mustafa Kemal Atatürk, 2 Kasım 1945'te Ankara'da bir toplantıda konuşurken, Türkiye'nin dış politikası hakkında önemli açıklamalar yaptı. Atatürk, Türkiye'nin dış politikasını, Türkiye'nin topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur, şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz, şeklinde özetledi. Atatürk, Türkiye'nin dış politikasını, Türkiye'nin topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur, şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz, şeklinde özetledi.

Atatürk 1 Kasım 1945'te, 1945'te İstanbul'da bir toplantıda konuşurken, Türkiye'nin dış politikası hakkında önemli açıklamalar yaptı. Atatürk, Türkiye'nin dış politikasını, Türkiye'nin topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur, şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz, şeklinde özetledi. Atatürk, Türkiye'nin dış politikasını, Türkiye'nin topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur, şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz, şeklinde özetledi.

Mecliste ulvi tezahürat

Meclis'te Atatürk'ün konuşması sırasında, Türkiye'nin dış politikası hakkında önemli açıklamalar yaptı. Atatürk, Türkiye'nin dış politikasını, Türkiye'nin topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur, şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz, şeklinde özetledi. Atatürk, Türkiye'nin dış politikasını, Türkiye'nin topraklarından ve haklarından hiç kimseye verilecek borcumuz yoktur, şerefle yaşayacak ve şerefle öleceğiz, şeklinde özetledi.





nun hareket özgürlüğü ve dış politikaya katkıda bulunma imkânları da İnönü'nün lütfuna bağlı olmuştur (Weisband, 2002: 21 ve 32). İnönü'nün tek belirleyici olduğu böylesi bir ortamda dışişleri bakanlığı kurumu kendisinin belirlediği siyaseti izlemekten sorumlu iken, meclis ve bakanlar kurulu gibi yapılanmalar da birer onay mekanizmaları olarak işlev görmüşlerdir.

Dönem boyunca başta **Numan Menemencioğlu** olmak üzere dışişleri bakanları öne çıksa da, İnönü her bakımdan dizginleri elinde tutmuş ve gerektiğinde başbakan ve dışişleri bakanlarını istediği şekilde değiştirtirmiştir. Örneğin, **İngilizler İkinci Dünya Savaşı'nı kazanmaya başladığında Alman yanlısı görünen Numan Menemencioğlu'nu görevden almış** ve yine Sovyetler Birliği'nin Türkiye üzerinde baskılarını artırmaya başladığı bir ortamda **Sovyet karşıtı bilinen dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nu sağlık gerekçeleriyle istifa ettirmiştir** (Deringil, 2000: 48). Kısacası dönemin **dışişleri bakanları** dış politikanın yapımında aktif olsalar da **ancak İnönü'nün çizdiği sınırlar içinde hareket edebilmişlerdir.**

Muhalefet partisinin olmadığı ve CHP içinde sıkı bir denetimin uygulandığı bir ortamda İnönü'nün izlediği dış politikaya ilişkin eleştirilerin dile getirilebileceği tek mecra basındı. Fakat 1925 Tahrir-i Sükûn Kanunundan itibaren sıkı bir denetim altında tutulan basın, 1931 Matbuat Kanunu ve daha sonra bu kanunda 1938'de yapılan yeni düzenlemelerle bütünüyle kontrol altına alınmıştır. **Artık basının neyi, ne zaman, nasıl, hangi sayfada, kaç sütun üzerine ve ne büyüklükte yazacağını belirleyen temel kurum Matbuat Umum Müdürlüğü olmuştur.** Bu nedenle Matbuat Umum Müdürlüğü dış politikaya ilişkin haber ve yorumları denetleyen ve bunların nasıl yazılması gerektiğine dahi karar veren bir yapıya sahipti.

9 Temmuz 1942 – 16 Haziran 1944 tarihleri arasında Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunan Numan Menemencioğlu (henüz hariciye vekaleti umum katibi iken, 1939)



1941: İkinci Dünya Savaşı'nın zorlu diplomatik atmosferinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Dışişleri Bakanı Şükrü Saracoğlu satranç oynarken



30 Ocak 1942: Adana Konferansı sırasında Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu, İngiltere Başbakanı Winston Churchill ile birlikte



Örneğin, 1944 yılında Macaristan ile yapılan bir anlaşma hakkında gazetelere bu kurumun gönderdiği bir direktifte "bugün Macarlarla aramızda imza edilen ticaret anlaşmasının gazetelerde akis bulması arzu edilmemektedir" uyarısı yapılmıştır (Kabacalı, 1984: 964). Yine dönemin tanıklarından birinin ifadeleriyle, dış politika konusunda basın sıkı denetim altındaydı ve dış basından hangi makalelerin içerde aktarılacağı ve hangi haberlerin yayımlanacağı konularında devletin Anadolu Ajansı tek yetkiye sahipti (Toker, 1971: 10).

Basının bu şekilde sıkı denetim altına alınması dış politik tercihlerin kamuoyunda tartışılmasını ve İnönü hükümetinin üzerinde dış politika konusunda belli bir baskının oluşmasını engellemiştir. Kısacası bu dönemde dış politika kararları temelde İnönü ve yakın çevresi tarafından alınmaktaydı ve bu kararların sorgulanabileceği bir iklim de söz konusu değildi.

İkinci Dünya Savaşı'nı Batı demokrasilerinin kazanması Türkiye'deki siyasal iklimi önemli ölçüde değiştirmiştir. Basının görece olarak bağımsızlık kazanması ve mecliste muhalif partilerin kurulması İnönü'nün dış politika üzerindeki konuşma tekelini kırmıştır. Artık dış politika konularında İnönü ve yakın çevresinin bütün konuşma alanını kapattığı ve basının bu konuşmaları normalleştirdiği bir süreç sona ermiş, yerini herkesin fikrini belirttiği ve canlı tartışmaların yaşandığı yeni bir sürece bırakmıştır. 1946 yılından itibaren İnönü hükümetinin politikasıyla paralellik gösteren bir dış politika dili kullansa da, basın artık dış politika tartışmalarının merkezindedir.

1947 yılından itibaren ise basında hükümetin dış politikasına yönelik muhalif yazılar çıkmaya başlamış ve dış politika açık bir tartışmaya tabi tutulmuştur. Örneğin, dönemin solcu yazarlarından Mehmet Ali Aybar, Nisan 1947'de kaleme



Onuncu kısım

PARTİLİ GAZETECİLERİN RIAYET EDECEKLERİ NOKTALAR

160 — Sahibi Partili olan gazete ve mecmuaların yazarlarıyla Parti âzalarının neşriyatı Parti prensipleri bakımından göz önünde tutulur.

Partili gazeteciler, mecmua sahipleri ve muharrirlerle bu yolda görüş birliğine yarıyacak temas ve toplantılar yapılır. Partililer sermayesiyle alâkalı ve idaresinde müessir bulundukları gazete, mecmua ve matbuatlarda parti program ve nizamnamesine, iç ve dış siyasetin ana hatlarıyla yüksek devlet menfaatlerine aykırı düşen yazılar neşrettiremezler.

Parti prensiplerinin göz önünde tutulması, Partili gazetecilerin temas ve toplantıları, prensip ve menfaatlere aykırı yazı yazmaması

Basın Birliği Kongresi açıldı

Dahiliye Vekili nutkunda: «Memleketin yüksek menfaatlerine dikkat eden matbuat, medeni idarenin yardımcısıdır» dedi



Buyn Kurultay, 400'den fazla toplantı ve Dahiliye Vekili, Ankara 10 (Telefonla) — Basın birliği kongresi bu sabah 10 da Dahiliye Vekili salonunda toplandı. Başvekil Doktor Refik Saydam, Mârifetî Gazetesi'ni okutarak şu sözlerle açıldı: «Parti prensiplerinin göz önünde tutulması, Partili gazetecilerin temas ve toplantıları, prensip ve menfaatlere aykırı yazı yazmaması»

İkinci Dünya Savaşı yıllarında siyasi nedenlerle kapatılan yayın organları

Kapalı tarihi	Kapatılan yayın organı	Kapalı kalma süresi	Kapanan makam
12 Mart 1943	Tasvirî Efkâr	2 gün	Örfî idare
23 Mart 1943	Yeni Sabah	Süresiz	Bakanlar Kurulu
9 Nisan 1943	Yeni Sabah	1 gün	Örfî idare
8 Mayıs 1943	Journal D'Orient	1 gün	Bakanlar Kurulu
20 Mayıs 1943	Gökboro (aylık dergi)	Süresiz	Örfî idare
10 Mart 1943	Tan	30 gün	Örfî idare
17 Şubat 1944	Türkische Post	Süresiz	Bakanlar Kurulu
1 Nisan 1944	Orhun (aylık dergi)	Süresiz	Bakanlar Kurulu
8 Mayıs 1944	Vatan	3 gün	Bakanlar Kurulu
8 Mayıs 1944	Son Posta	1 gün	Bakanlar Kurulu
8 Mayıs 1944	Son Telgraf	1 gün	Bakanlar Kurulu
10 Mayıs 1944	Büyük Doğu (aylık dergi)	Süresiz	Örfî idare
16 Mayıs 1944	Yurt ve Dünya	Süresiz	Bakanlar Kurulu
16 Mayıs 1944	Adımlar	Süresiz	Bakanlar Kurulu
16 Mayıs 1944	Kopuz	Süresiz	Bakanlar Kurulu
16 Mayıs 1944	Verim	Süresiz	Bakanlar Kurulu
27 Mayıs 1944	Çınaraltı	Süresiz	Bakanlar Kurulu
23 Haziran 1944	Barış Dünyası	Süresiz	Bakanlar Kurulu
13 Ağustos 1944	Tan	Süresiz	Bakanlar Kurulu
27 Ağustos 1944	Vatan	Süresiz	Bakanlar Kurulu
3 Eylül 1944	Tasvirî Efkâr	Süresiz	Örfî idare
30 Eylül 1944	Vatan	Süresiz	Bakanlar Kurulunca

Mecliste Basın hürriyeti etrafında tartışma



50 nci maddeyi kaldıran tasarı kabul edildi

Muhalefet meşrutiyet kanununun yeni kanundan daha ileri olduğu iddiasında bulundu

Hükümet, komisyon adına cevaplar verildi, bir çok milletvekilleri de hececanlı sözler söylediler

Paris konferansı yarın toplanıyor

Londra, anlaşma imkânları hususunda iyimser değil



aldığı yazılarda hükümetin ABD yanlısı politikasını şiddetle eleştirmiş ve Türkiye'nin 'Yakın-Şark'ta bir Amerikan ileri karakolu haline geldiğini' öne sürmüştür. Bu dönemde Demokrat Parti başta olmak üzere kurulan yeni siyasal partiler de dış politika konusunda İnönü'nün konuşma tekeli sona erdirmişlerdir.

Kısacası 1945 sonrası dönemde dış politika yine büyük ölçüde İnönü ve arkadaşları tarafından belirleniyor olsa da, başka aktörlerin konuşma alanına dâhil olmasıyla birlikte artık dış politika konuları iktidara karşı yöneltilen eleştirilerin merkezine taşınmıştır.

Demokrat Partisi

Müessisler Parti merkezinde dün ilk toplantıyı yaptılar, başkanlığa Celâl Bayar getirildi

9 Ocak 1946

Celâl Bayar bugün İstanbula geliyor, burada Partinin İstanbul şubesinin kurulmas ile uğraşacağı söyleniyor

Millî kalkınma partisi faaliyete geçiyor

Merkez binası olarak Nuri Demirağın Paşa limanındaki köşkü seçildi, bir de gazete çıkarılmak isteniyor

7 Eylül 1945



Nuri Demirağ, yeni partinin Paşalimanındaki merkez binası önünde gazetecilerle bir arada

Başbakanın aylık gazeteciler toplantısında Millî Kalkınma partisine izin verildiğini bildirmesi şehrimizde alâka ile karşılanmıştır. Millî Kalkınma partisi yarından itibaren faaliyete geçecek ve aza kaydına başlayacaktır. Partinin merkez binası olarak, kurucusu Nuri Demirağ Paşalimanındaki köşkü seçilmiştir.

verildiğinden dolayı memnuniyetini ifade ve izin verileceğinden zaten o-min bulunduğu beyan ettikten sonra demiyir ki:
«— Millî Kalkınma partisi bizim değil, milletin malıdır. Partimiz sadece — Arkası sahife 3. S. 7 de —

1 Kasım 1945: İkinci Dünya Savaşı'nın Türkiye açısından en önemli sonucu tek parti yönetiminden demokrasiye geçiş kararı olmuştur.

2 Kasım 1945

İç Politika durumu

“Tek eksiklerimiz hükûmet partisinin karşısında başka parti bulunmamasıdır,,

Millî Şef: «Tek dereceli olmasını istediğimiz 1947 seçiminde milletin çoklukla vereceği oylar gelecekteki iktidarı tayin edecektir» dediler

Ankara 1 (S.A.) — Cumhur. Başkan İsmet İnönü bugün Büyük Millet Meclisi'ni yönetişiminin ikinci toplantısını açışla bu toplantıda milletvekillerini karşıladı. Başbakanın aylık gazeteciler toplantısında Millî Kalkınma partisine izin verildiğini bildirmesi şehrimizde alâka ile karşılanmıştır. Millî Kalkınma partisi yarından itibaren faaliyete geçecek ve aza kaydına başlayacaktır. Partinin merkez binası olarak, kurucusu Nuri Demirağ Paşalimanındaki köşkü seçilmiştir.



hükümetinin gösterdiği dikkati takdir eder.

İsmet vergilerin kaldırılması da, iyi bir teşebbüsdür. Mahallelerimizin ebar piyasasında tutulması için hükûmetin durumdan tedbir arayışına güveniyoruz.

Yeni hükûmette birleşimle ilgili olarak karışık olarak eleştiriyeli bir işe-nek konuşma, seçim bir mah. hüner için güzel bir tedbirdir. Bütün bunlarla beraber, Cumhuriyet hükûmetinin memleketin ıslahına ve millî dayanışma ile beraber ayarın, muvaffakiyetli ter-tibler ayılır.

Geçen toplantıda, ulum ve peşin ter-timallerden sonra, toprak kanununa kabul burdurunuz. Çalışan güçlerin kendi işlerini yapmalarını kendi mah. olmasın prensibi, bu memleket için umu samandazleri kayırmalı bir mah. idi. Toprak kanununa elverişli, vakufu ve milletin elindeki kadar toprak tahsis ille bu kıymetli hayalin memleketi yükse-ten bir gerçek olduğu anlaşılmış olan- — Arkası S. 3 S. 3 te —

Türk Demokrasisi Bugün İmtihan Veriyor



Vatandaş reyini atarken ilhamını vicdanından al ve güvendiğini seç

21 Temmuz 1946

Üçlü İttifak Antlaşması ve İngiltere

İtalya 1936'da Ege Denizindeki Oniki Adalar'ı silahlandır-
maya başlayınca, Türkiye İtalya'nın yayılcı politikası kar-
şısında kendisini güvenceye almak için İngiltere ve Fransa'yla
yakınlaşmıştı. 7 Nisan 1939'da İtalya'nın Arnavutluk'u işgal
etmeye başlaması Türkiye'nin korkularını daha da artırmış
ve İsmet İnönü başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu,
Fransa ve İngiltere ile ilişkilerin geliştirilmesini temel politi-
ka olarak benimsemiştir. Bu karar, o güne kadar Türkiye'nin
izlediği tarafsızlık ve askerî ittifaklara katılmama politika-
sının terki anlamına geliyordu.

Mart 1939'da Türkiye'nin Londra Büyükelçisi Tefvik Rü-
şü Aras ile dönemin İngiltere dışişleri bakanı arasında ya-
pılan görüşmelerde Türkiye henüz tarafsızlığını bozacak bir
girişimde bulunmasa da, Almanya ve İtalya yayılcılığı
karşısında İngiltere ile bir ittifaka gidebileceğini dile getiri-
miştir (Koçak, 2007: 244). Nisan 1939'da İngiltere ile başla-
yan görüşmeler 12 Mayıs 1939'da Türk-İngiliz Ortak Dekla-

Oniki adada

İtalyanlar yaptıkları
askerî hazırlıkları bir-
denbire artırmışlar



İtalyanların tekziblerine rağmen Ro-
dosta askerî hazırlıklar yapıldığını
gösteren bir resim: Adada zırhlı
otomobiller

Atina gazeteleri yazıyorlar:

«On iki adadan alınan son haberler
İtalyanların bu adalardaki askerî hazır-
lıklarını artırdıklarını, bu faaliyetin bil-
(Arkası 9 uncu sahifede)



Arnavudluğun coğrafi vaziyetini gösterir harita

Türkiye ve Yunanistana
bir tecavüz vaki olursa
Londra harekete geçecek

Fransız kabinesi mühim kararlar ittihaz etti, Lon-
drada siyasî görüşmelere devam edildi, Çember-
layn ve Halifaks'ın nutukları merakla bekleniyor

Londra 11 (Hususî) — Salâhiyyet-
meahfilden alınan mevsuk malûmata na-
zaran, İngiliz hükûmeti, şarki Avrupada
veya Akdenizde yapılacak herhangi yeni
bir tecavüzü İngiltereye müteveccih bir
tehdid addedeceğini İtalyan hükûmetine
açıkça bildirmiştir.

İngiliz ve Fransız donanmaları, Ak-
denizde şimdiden icab eden ihtiyat ted-
birleri almış bulunmaktadır.

Londradaki siyasî faaliyet

Londra 11 (Hususî) — Sovyet elçisi
Mayiski bugün iki defa Hariciye Neza-
[Arkası 9. s. 4 te]

12 Nisan 1939



Usta — Sen kan akıttıracan, bak, ben masıl gık dedirtmeden gektiriyim.

Roma İmparatorluğuna Türkiyede mi Dahildir?

FRANKİST aferinden nra Çıkan HEYULÂ

General Frankoyu İspanya'da muzaffer yapan İtalyanın hangi emellerinde koştuğunu bilmek Türkün hakkı ve vazisidir. Bizi müteessir eden şey, bu açık ve acı gerçek karşısında içimizde İtalyanın İspanyadaki yerini alkışlayanlar bulunmasıdır.

an: M. Zekeriya SERTEL



Yeni Hayaller Peşinde İtalyanın Göz Koyduğu Yerleri Gösterir Resmî Haritayı Neşrediyoruz

Mussolini'nin büyük rüyası, eski Roma İmparatorluğunu yeniden kurmaktır. Kendi çalışma odasının duvarında bu büyük Roma İmparatorluğunun muazzam bir haritası vardır. Ayrıca Romada büyük meydana yine yarınki büyük Roma İmparatorluğunun haritası yapılmıştır.

Bu harita, Faşist İtalyanın Büyük Roma İmparatorluğunu kurmak için nereleri işgal edeceğini ve nereleri nüfuz mıntakası haline getireceğini göstermektedir.

19.1.1939 tarihli (Neus Review) mecmuası Mussolini'nin büyük hayalini tesbit eden Büyük Roma İmparatorluğu haritasının bir kopyasını neşretmiştir. Yukarıya iktibas ettiğimiz bu haritanın altında da şu yazılar vardır:

Frankistler Minorkayı Zaptettiler

Londra, 9 (Hususl) — İspanya vaziyeti bugün şu şekli almıştır: General Frankonun kuvvetleri bugün Balear adalarından Minorkayı aşağı yukarı mukavemet görmeden işgal etmiştir.

Franko kuvvetleri bu sabah karaya çıkmış, Majorka adasındaki Frankist vali general Senlû müzakereyi idare etmek üzere Minorkaya gitmiş ve nihayet adanın Frankistler tarafından işgali kararlaştırılmıştır. Bu adanın işgali harbi başladı başlayalı

"Müfrit faşistler, İtalyanın İspanya Faş, Balear adaları, Korsika, Tunus, Anadolu ve Adalar Denizinin bazı kısımları üzerindeki haklarında ısrar etmesini istiyorlar. Bundan maada somalide bazı imtiyazlar teminini, Trablus ile Habesistan arasında bir koridor açılmasını, İspanya, Mısır, Suriye, Süveyş, Yugoslavya, Yunanistan ve İspanyanın Rio del Oro adındaki müstemlehesinin İtalya nüfuz mıntakası dahiline girmesini istemektedirler.."

Bu haritaya göre, Türkiye büyük Roma İmparatorluğunun ecrasından sayılmaktadır. İtalya tarafından yapılan ve faşistler arasında büyük Roma İmparatorluğu için propagan-

rasyonunun ilan edilmesiyle sonuçlanmış ve buna göre Akdeniz'de bir savaş çıkması durumunda İngiltere ve Türkiye karşılıklı olarak birbirlerine yardım etmeyi taahhüt etmişlerdir. Deklarasyon taraflara birbirleri lehine savaşa girme sorumluluğu yüklemesinden dolayı askeri bir ittifak özelliğine sahiptir.

İsmet İnönü'nün bu dönemde temel yaklaşımı, kendi ifadeleriyle komşulardan gelecek tehlikeleri 'bir adım sonra bize gelecek tehlikeler gibi' görmek şeklinde özetlenebilir (Koçak, 2007: 254). Bu yaklaşımın doğal sonucu da, İtalya ve Almanya'nın yayılmasını ittifaklarla dengelemeye çalışmaktı. Bu nedenle İngiltere'den sonra Fransa ile de benzer bir deklarasyona gitmenin ardındaki temel gerekçe aynıydı. Nitekim 23 Haziran 1939'da Hatay meselesinin bütünüyle çözülmesinin ardından aynı gün Türk-Fransız Ortak Deklarasyonu da ilan edilmiştir.

Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında bu görüşmeler devam ederken 23 Ağustos 1939'da Sovyetler Birliği'nin Almanya ile saldırmazlık paktı imzalaması ve ardından Türkiye'nin yakınlaşma çabalarına olumlu cevap vermemesi Türkiye'yi İngiltere ve Fransa'ya daha da yakınlaştırmıştır.

Tam bu sırada Almanya Polonya'yı işgal etmiş ve 3 Eylül 1939'da İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesiyle İkinci Dünya Savaşı başlamıştı. Dönemin politikacılarına göre, Türkiye'nin acele ederek hızla Doğu Avrupa'da yayılmaya başlayan Almanya'ya karşı kendisini güvence altına alması gerekiyordu. Nihayet Sovyetler Birliği ile yapılan ittifak görüşmelerinin başarısız olmasının ardından 19 Ekim 1939'da Türk-İngiliz-Fransız Üçlü İttifak Antlaşması imzalanmıştır.

Cumhuriyet'in kuruluşundan beri izlenen tarafsızlık politikasının terki anlamına gelen Üçlü İttifak Antlaşması'na göre, Türkiye bir Avrupa devleti tarafından saldırıya uğradığı

12 Mayıs 1939: TR-İngiltere Ortak Deklarasyonu imzalandı, buna göre Akdeniz'de savaş çıkması durumunda taraflar birbirine yardım edecekti.

YENİ SABAH
GÖNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ

İNGİLİZLERLE BİRLEŞTİK
Millet Meclisinde Tarihi Bir Gün

Başvekilimiz Dünkü Mühim Beyanından:

"Hükümetiniz Milleti Harp Badiresinden azami imkânlarla Uzak Bulundurmanın En Müessir Çaresini; Yine Sulh İçin Birleşen Memleketlerle Harbi Göze Alarak Sulh Gayesinde Teşriki Mesai Etmekte Bulmuştur."

Başvekilin Beyanını İttifakla Tasvip Edildi

Dün İngiliz Başvekilini de, Anlaşmayı Avam Kamarasında İzah Etti

Başvekilimiz Refik Saydam Meclis'te

Prens Paul'un İtalya Seyahati

S. Arıkan, F. Okyar
Ve G. Kâzım Özalpın
Mühim ve heyecanlı
havanatları

19 Ekim 1939: Türkiye-Fransa-İngiltere arasında "Üç Taraflı Yardım Muahedesi" başlıklı ittifak antlaşması imzalandı.

Daily Express
WEEKLY LONDON DAILY NEWS
Friday, October 20, 1939

Yasha dost Türkiye!
Bravo, well done, Turkey!

PACT SIGNED BY FLOODLIGHT

Pledge of aid to us for fifteen years

FAKE HERO

ALL HANS TO THE PUMPS

DARDANELLES NOT AFFECTED

NAZI BALLO DOWN IN

Alman - Sovyet paktı
Moskova ile Berlin arasında imzalanacak olan misak her yerde hayret uyandırdı

23 Ağustos 1939

Vaziyetin hulâsası

Moskova'da İngiltere, Fransa ve Sovyetler Birliği arasında askeri münahatlar olmayan bir misak imzalandı. Misakta Almanya arasında bir askeri tarafla misak imzalandığı hakkında dış gelen haberler her ne kadar da doğru görünmese de, bu misak, İngiltere, Fransa ve Lehistan'da büyük endişeler tetikledi.

Almanya ile Sovyetler arasında iki gün evvel imzalandı. Misak münahatlar olmadan, iki devlet arasında bir de askeri tarafla misak imzalandı. Misakın imzalandığı gün, Almanya'da büyük bir sevinçle karşılandı. Misakın imzalandığı gün, Almanya'da büyük bir sevinçle karşılandı. Misakın imzalandığı gün, Almanya'da büyük bir sevinçle karşılandı.

Londranın kararı

Avam Kamarası içtimaa davet edildi, hükûmete tam bir salâhiyet verilecek

Alman - Rus

Cumhuriyet
ŞARH TARİHİ
MÜHÜR / VOLTAIRE
MÜHÜR / NAHİD BİNNİ
Kuşluk, Paz. 100 Kuruş
Hilmi Kitabevi

Türk - İngiliz - Fransız ittifakı

Üç devlet arasında yapılan muahede dün akşam
Ankara'da Başvekilimizle İngiltere ve Fransa büyük elçileri tarafından merasimle imzalandı

İttifakın mahiyeti sadece tedafüidir
Türkiye ile İngiltere ve Fransa arasında..

Başvekilimizle İngiliz ve Fransız sefirleri mühim nutuklar söylediler

MUAHEDENİN METNİ

İngiliz Başvekilinin dün Avam kamarasında verdiği mühim izahat

takdirde Fransa ve İngiltere Türkiye'ye, bu devletler bir Avrupa devleti tarafından Akdeniz'de saldırıya uğrarsa Türkiye de bunlara yardımcı olacaktı. Yine anlaşmaya göre, Fransa ve İngiltere Yunanistan ve Romanya'yı olası bir saldırıdan korumak için çatışmaya girerse Türkiye tüm olanakları ile yardımcı olacaktı.

Fakat anlaşmaya eklenen bir protokol ile Türkiye'nin bu anlaşmanın yükümlülükleri dolayısıyla Sovyetler ile silahlı bir çatışmaya zorlanamayacağı belirtilmiştir. Böylelikle Türkiye kendisini Sovyetler Birliği ile savaşa sokacak bir yükümlülükten muaf tutmuştur. Yine Türkiye anlaşmaya kendisine söz verilen askeri yardımların bütünüyle verilmesi şartıyla taahhütlerini yerine getireceği hükmünü ekletmiştir. Daha sonra Ankara yönetimi bu iki istisnayı savaşa girmemenin temel gerekçesi olarak kullanmıştır.

Üçlü ittifak antlaşmasının imzalandığı gün Türkiye, İngiltere ve Fransa ile ilişkilerini güçlendirmek amacıyla çeşitli askeri ve mali yardım antlaşmaları imzalamıştır. 19 Ekim 1939'da imzalanan mali yardım antlaşmasına göre İngiltere Türkiye'ye 16 milyon sterlin değerinde altın ve 25 milyon sterlin kredi vermeyi kabul ederken, 8 Ocak 1940'ta yapılan bir antlaşmayla da Fransa ve İngiltere iki yıl içinde Türkiye'de üretilen tüm kromu almayı kabul etmiştir.

25 milyon sterlin değerindeki yardımın bir kısmı ile askeri malzeme sağlanması öngörülmüş olsa da, o tarihte savaş başlamıştı ve askeri malzemeye İngiltere ve Fransa'nın Türkiye'den daha fazla ihtiyacı vardı. Türkiye bu yardımların tam olarak kendisine ulaştırılmadığını ve bu nedenle askeri hazırlığını tamamlayamadığını daha sonraki dönemlerde sıklıkla savaş dışı kalmanın gerekçesi olarak kullanacaktır. Fakat 10 Haziran 1940'da İtalya'nın savaşa girmesiyle birlikte savaş Akdeniz bölgesine inmişti ve Fransa ile İngiltere Türkiye'ye birer nota göndererek savaşa katılmasını talep

10 Haziran 1940: İtalya 2 Dünya Savaşı'na girince, Türkiye'nin Üçlü İttifak gereği Fransa-İngiltere yanında savaşa girme sorumluluğu doğdu

Yeni Sabah
KONUK SİYASİ HALK GAZETESİ
10 HAZİRAN 1940
SALI
Cilt: 10 - No: 100
İzmir 100
Her Yıl 84 Kuruş

İtalya nihayet harbe girdi

İtalyan Komedyası

İtalyanın harbe girmesi istikbalatın zimi bakımından hayırlı addedilebilir

Yazan: Hüseyin Cahid Yalçın

Mussolini harb kararını dün akşam bir nutukla İtalyan halkına ve dünyaya bildirdi

Harb dün gece yarısı başladı

Amerika bütün kuvvetlerini müttefiklerin emrine koyuyor

Amerika cumhurbaşkanı Roosevelt dün gece bir nutukla, buna ilan etti. Fransız başvekilinin sözleri

26 Haziran 1940: Türkiye savaş dışı kaldığını deklare etti. Alman Büyükelçi von Papen bunu İngiltere'ye karşı bir zafer olarak tanımladı.

Yeni Sabah
KONUK SİYASİ HALK GAZETESİ
26 HAZİRAN 1940
Perşembe
Cilt: 10 - No: 104
İzmir 100
Her Yıl 84 Kuruş

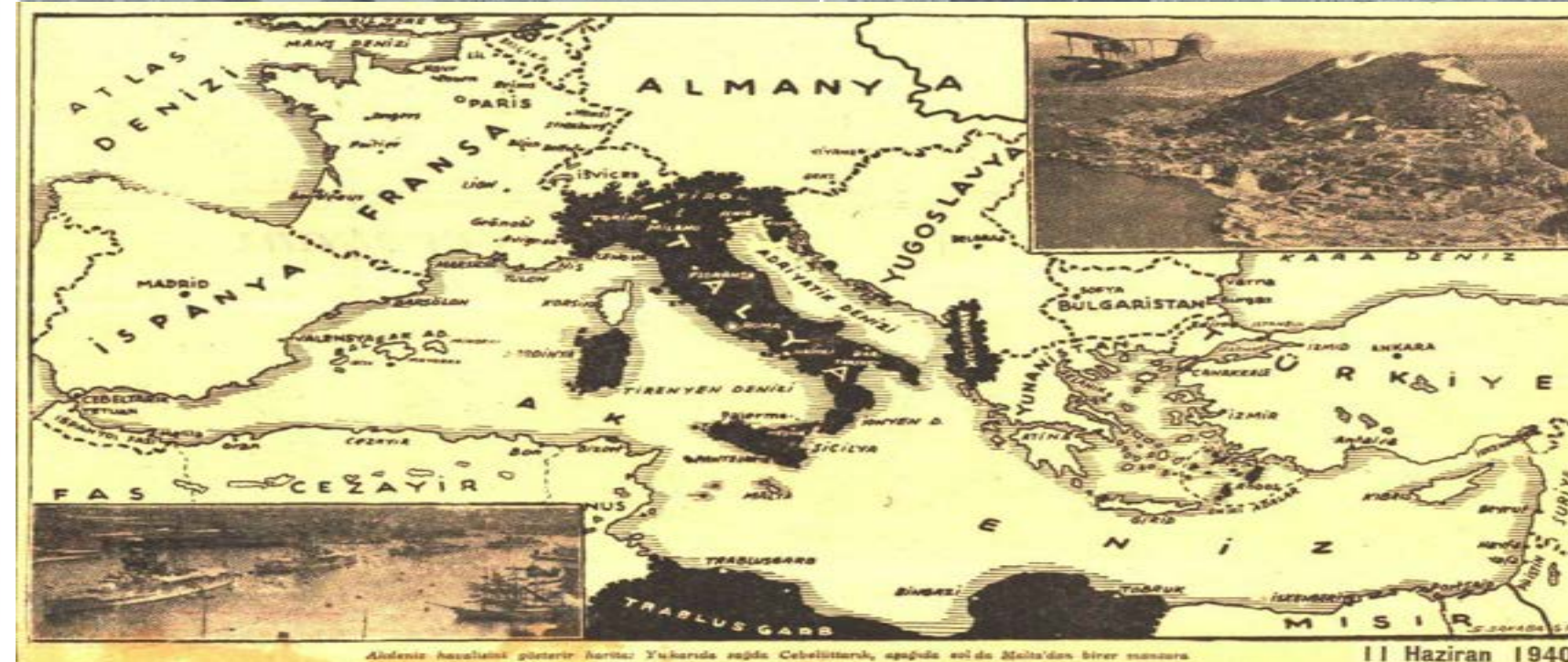
Başvekil Türkiyenin vaziyetini anlattı

"Memleketimizin emniyeti ve müdafası için, bir taraftan askeri hazırlıklarımıza devam etmekle beraber, diğer taraftan her zamankinden fazla uyanık durmak mecburiyetindeyiz."

İngiliz-Fransız İngiltere muhtelif yerlere ihraç hareketi yaptı

Dün Eden mühim bir nutuk vererek zafere olan ilimadını teyid etti

Yazan: Hüseyin Cahid Yalçın



Bu bağlamda dönemin İngiltere Başbakanı Winston Churchill ile İsmet İnönü 30 Ocak-1 Şubat 1943 tarihinde Adana'da bir araya gelmişlerdir. Görüşmelerin ardından Türkiye, Sovyetler Birliği'nden emin olmadığı ve ordunun savaşa katılacak düzeyde silahlandırılmadığı gerekçeleriyle savaş dışı kalma-ya devam edeceğini açıkça ortaya koymuştur. İngiltere daha sonra çeşitli görüşmelerle Türkiye'yi savaşa girme konusunda ikna etmeye çalışsa da başarılı olamamış, İnönü yönetimi ancak Aralık 1943'te yapılan Kahire Konferans'ında savaşa girmeyi prensip olarak kabul etmiştir (TDP, 2004: 462). Fakat bu prensip kararına rağmen Türkiye'nin Almanya'ya savaş ilan

A black and white photograph capturing a historic moment between Winston Churchill and Joseph Stalin. The two leaders are in the foreground, facing each other and shaking hands. Churchill, on the left, is wearing a dark, heavy overcoat. Stalin, on the right, is also in a dark coat and is wearing glasses. They are both smiling slightly. Behind them, a group of men in various coats and hats are visible, some looking towards the camera and others looking at the two leaders. The background shows a building with windows and a clear sky.

etmekte acele etmemesi İngiltere'yi rahatsız etmiş ve Londra hükümeti Türkiye'yi savaşa sokma gayretlerinden Şubat 1944'te resmen vazgeçmiştir.

Savaş sona erdiğinde ise Türkiye yeni uluslararası dengeye yerini almak ve Sovyetler Birliği'nden gelen tehditleri bertaraf etmek için artık İngiltere'ye değil, Batı dünyasının yeni gücü olan ABD'ye yakınlaşmaya çalışacaktır.

Haksız bir istek İngiliz basını Almanya'ya bütün ihracatımızı kesmemizi istiyor!

İngiliz hükümetine aid olduğuna inanmak istemediğimiz bu arzuyu ne aramızdaki ittifak muahedesiyle, ne de milletlerin hürriyet prensipile telif imkân vardır 14 Mayıs 1944

İşte bu olamaz!

D... ..

İngiliz gazetelerinin yaptıkları neşriyat

«Spectators» diyor ki: «Türkiye tarafsızlıktan daha fazla uzaklaşsa bu yardım iktisadi ablukamızla kesmek mümkündür»

... ..

İktisad V...

Krom Hakkında Verdiğimiz Karar

Krom ihracı menedildi, Almanya'ya ve bütün Mihver memleketlerine nakliyat bu akşam durduruluyor

Hariciye Vekili Mecliste Beyanatta Bulundu

Numan Menemencioğlu: "Müttefiklerin notasını bir bitaraf devlet gibi değil, bir Müttefik gibi tetkik etmemiz lâzım geliyordu,, dedi.

Türkiyeye gönderilen harb malzemesi

Londra gazeteleri, sevkiyatın kesilmesi etrafındaki neşriyata devam ediyorlar

Sulhlerin talihi

H... ..

Londra 5 (L.P.S.) — Türkiye'ye daha az silah vermek, Türkiye'ye gönderil... ..

Reist, Başvekil Mr. Churchill, Mr. Eden, Menemencioğlu, Harry Hopkins ve Tür... ..

6 Mart 1944



11 Temmuz 1945: Türkiye'nin Sovyet talepleri karşısında ilk çıkış stratejisi İngiltere'ye yakınlaşarak sorunu çözmek oldu.

Hasan Saka - Eden Mülakatı

Mülakatta Türk - Sovyet muahedesi meselesi görüşüldü, Dış Bakanımız Türk hükümetinin görüşünü anlattı

Hasan Saka, üçler konferansı sonuna kadar Londrada kalacak

Dış Bakanımız konferansın bizi alâkalandıran meseleler hakkındaki görüşmelerinden haberdar edilecek

Dış Bakanımızın yaptığı demec

«Türkiye için hudud tadili veya hudud arazi tavizleri mevzu bahis değildir»

22 Temmuz 1947: İngiltere'nin Akdeniz Filosu Başkomutanı Willis İstanbul'a geldi.



Dost İngiliz filosu bu akşam geliyor

Amiral Willis'in Atınada bulunan «Cumhuriyet» muharririne benayati

Misafirlerimiz safa geldiniz!

«Türk - İngiliz dostluğunun ebedi olacağına inanıyoruz,,

Dost Amiral, Türk bahriyesine ve Türk milletine selâmlar gönderiyor

Almanya ile İlişkiler

1933 yılında Adolf Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte Almanya dış politikada saldırgan ve yayılmacı bir amaç gütmeye başlamış ve Birinci Dünya Savaşının sonuçlarından memnun olmayan İtalya başta olmak üzere diğer devletleri de yanına çekerek statükoyu tehdit etmeye başlamıştır.

Almanya 1939 yılında Çekoslovakya ve Avusturya'yı ilhak edince o güne kadar sadece İtalyan yayılmacılığını tehdit olarak gören Türkiye, Almanya'nın yayılmacı politikasını dengeleyebilecek ittifak arayışlarına yönelmiştir.

Çekoslovakya'nın işgaline kadar Almanya'nın Almanları bir araya toplama politikası güttüğü düşünülürken, bu işgalden sonra Almanya'nın 'hayat alanı' temelinde bir siyaset izlediği ve bunun sınırlarının nerede biteceğinin belli olmadığı ortaya çıkmıştı. Bu durum Türkiye'nin Alman yayılmacılığına ilişkin politikasını temelden değiştirmiş ve bu tarihten sonra Türkiye dış politikası İtalyan yayılmacılığının yanı sıra bir de Alman yayılmacılığının etkisinden kurtulma temelinde işlemeye başlamıştır. Bu bağlamda dışişleri bakanlığı hazırladığı bir raporda "Hitler'in ırk düşüncesi, hayatı saha düşüncesine dönüşmeye başlayınca, yakın ve daha uzak devletleri, genişlemenin hangi yeni düşünceler altında nereye kadar gideceğini düşünmeye sevk etmiştir" ifadeleri kullanmıştır (Koçak, 2007: 240).

YUNUS NADİ 13 Haziran 1939

Hayat sahası

İstila politikasının dünyayı götüreceği tek âkabet ancak ve ancak harbdendir ibaret olabilir.

Münhte alınmış taahhüdler neticesinde Çeko-Slovakya hu-

Mart 1939: Almanya Çekoslovakya'yı işgal edince Türkiye'de ciddi tedirginliğe yol açtı. Hitler'i öven haberler sık sık basında yer aldı.

Berlin, 28 (A. A.) — Bu gün Reichstag'da söylediği nutukta Hitler, İngiliz - Alman deniz ittifaklarının fesbedildiğini ilan etmiş, fakat diğer cihetten Alsas hakkında verdiği teminatı ibkâ ettiğini bildirmiştir.

Fransa ile arası ihtilâfı

Hitler, Danzingin Almanya'ya işade edileceğini söyleyerek demistir ki:

«Sar'in Almanya'ya avdeti Almanya ile Fransa arasındaki arazi meselelerini tamamen halletmiştir.»

Polonyanın reddettiği noktalar

Hitler Polonya'nın Almanya tarafından yapılan aşağıdaki teklifleri reddettiğini bildirmiştir:

- 1 — Dantzig'in Almanya'ya terk edilmesi,
- 2 — Harici memleket imtiyazından müstefit olmak şartıyla «Koridor» dan geçecek bir Alman otomobil yolu ve şimendifer hattı inşaatı,

Hitler ve Atatürk

Führer'in 50 nci doğum yılı merasimi münasebetile Berlinde bulunan heyetimiz; Hitler tarafından büyük bir alâka ve hürû kabul görmüştür.

Alman Devlet Reisi; merasimden sonra verilen çay ziyafetinde ilk evvelâ aratıp yanına çağırdığı heyetimiz analarile uzun müddet görüşmüş ve onlara Atatürk hakkındaki derin sevgi ve hayranlığından bahsetmiştir.

Azrin en büyük adamının Atatürk olduğunu söyleyen Hitler es-cümle demistir ki:

«Ben ondan ders aldım. Büyük bir kâhraman ve bir dâhil idi. Türkiye'ye ve Türk milletine karşı hürmet ve muhabbetim çok büyüktür. Çünkü; haksızlığa karşı isyan ederek silâha sarılmak ve muvaf-

8 Mart 1941: von Papen, Saracoğlu ile görüştü, Bulgaristan'ı işgal eden Almanların 100 km'den daha çok TR sınırına yanaşmayacağını söyledi



27 Nisan 1939



Alman yayılcılığından duyulan korkuya rağmen, Türkiye'nin 1939 yılındaki dış ticaret hacminin neredeyse yarısını **Almanya ile olan ticareti** oluşturmaktaydı. Dönemin Dışişleri Bakanı Saraçoğlu'nun ifadeleriyle tekelleşmiş hale gelen bu dış ticaret 'dış politikaya yön verme tehdit ve tehlikesini' de beraberinde getirmekteydi (Koçak, 2007: 485). Dolayısıyla sadece Alman yayılcılığı değil, **Alman ekonomisinin Türkiye üzerindeki nüfuzunu dengelemek** de dönemin politika yapımcılarının önceliklerinden birisi olmuştur.

İngiltere ve Fransa ile Ocak 1940'ta krom satışına ilişkin yapılan antlaşma bu kaygının bir sonucuydu ve bu anlaşma sayesinde 1940 yılında Almanya'nın Türkiye dış ticaretindeki payı yüzde 15'in altına inmiştir. Fakat bu yeni durumun Almanya'yı rahatsız etmesini istemeyen Ankara, 25 Temmuz 1940'ta Türk-Alman Ticaret Antlaşması'nı imzalamış; ama bu yeni ticari ilişkinin Türkiye'nin dış ticaretini daha önceki yıllarda olduğu gibi tekel altına almasına izin vermemiştir (Koçak, 2007: 500).

Kısacası Türkiye savaşın bu aşamasında Almanya'nın gücünü dengelemeye çalışan ama aynı zamanda bu ülkeyi karışısına da almak istemeyen bir dış politika izlemiştir.

Almanya Mart 1941'de Bulgaristan'ı işgal etmiş ve Türkiye ile komşu olmuştu. Hitler 4 Martta İnönü'ye sunduğu mektupta Türkiye'nin toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığına saygı duyduğunu ifade etmiş, İnönü ise cevabi mektubunda Almanya'nın saldırmaması durumunda tarafsızlığın korunacağını belirtmiştir. Bu mektup değişiminden sonra **Almanya, Ege adalarında ve boğazlarda Türkiye lehine düzenlemeler yapmak karşılığında Türkiye'yi kendi tarafında savaşa sokmaya çalışmıştır** (TDP, 2004: 441). Fakat Ankara, savaşın başından beri sürdürdüğü dış politikasını değiştirmeye yani savaşa dâhil olmaya niyetli değildi ve bu nedenle

Türkiye-Almanya



Muahedeyi namına imza eden
Hariciye umumi kâtibi, büyük elçi
Numan Menemencioğlu

Yeni muahedenin Sebeb ve neticeleri

Tuna Karadenize aktığı müddetçe Türkiye ile Almanya, birbirlerini tamamlayıcı bir iktisadi sistem içinde yaşamaya mecburdurlar.

Bir müddettenberi müzakereleri yapılan Türk - Alman ticaret muahedesi, her iki tarafın iyi niyetleri ve yorulmak bilmeyen çalışmaları sayesinde nihayet dün Ankarada imzalandı. Bu hâdise, iki millet arasındaki münasebetlerin normal yola dönüşünün arzu edenleri olduğu kadar Balkan sülhüne de bir katkıdır.

Ticaret muahedesi imzalandı ve dün teati olundu

21,5 milyonluk mübadelenin 13 milyonile şimendifer, 7 milyonile piyasa mevaddı alacağız

Almanya ihracatın 7 milyonunu tütün teskil edecek

Ankara, 25 (a.s.) — Türkiye ile Almanya arasında 12 Haziran tarihinde imza edilmiş olan prensip anlaşmasına müstenid ve 21 milyonluk bir mübadeleyle müteallik kat'î ticaret ve tediyeye anlaşmaları bu gün Hariciye Vekâletinde imza edilmiştir. Anlaşmalar Türkiye namına Hariciye kâtibi umumi büyük elçi Numan Menemencioğlu ve Almanya namına büyükelçi Eksellans Franz Von Papan'ın imzalarını taşımaktadır.

Mukavelenin ihtiva ettiği esaslar
Ankara, 25 (Telefonla) — Almanya



26 Temmuz 1940

Muahedeyi Almanya namına imza-

18 Haziran 1941: Türk-Alman Saldırmazlık Paktı imzalandı. Taraflar birbirlerine karşı her türlü saldırganlıktan kaçınacaklardı.



18 Haziran 1941: Türk-Alman Dostluk Paktı imzalandı



Almanya Türkiye'yi kendi yanında savaşa çekebilmek için bir taraftan Sovyetler Birliği'nin kendisiyle yaptığı boğazlar üzerindeki pazarlıkları açıklarken, diğer taraftan da elle-
rindeki Ege adalarının bir kısmını Türkiye'ye vermeyi önermiştir. Fakat Almanya'nın bu taktikleri İnönü'nün ısrarlı bir

Almanlar iki ada aldılar

Bunlar Çanakkale dışındaki Limni ve Semenderdi

Ankara Radyo Gazetesi

Son dakikalarla alınan malumatın göre Almanlar Yunan hakimiyetinde olup Çanakkalenin 160 kilometre uzulu görüldüğünde bulunan Limni ve Semender adalarını legal etmişlerdir. Bu legal kayıplarının hangi sovrain taktığında vuku bulunduğuna dair henüz elde hiç bir malumat yoktur. Bu kavradın kaç-7 günde teyid edilmesine de imkân kalmamıştır.

III ALIŞAN
ORDULARI TARA-
FINDAN İŞGAL
EDİLEN YERLER.

Semender ve Limni Adalarının mevkiini gösteren harita

Türk bitaraflığı

Hükûmet, yeni ihtilâfa da teşmil kararını verdi

Ekim 1941: Yunanistan İngiltere-Almanya savaşı alanına dönünce açlık baş gösterdi ve Türkiye Kurtuluş gemisi ile gıda yardımı gönderdi.

Yunanistana yardım

4 Birinciteşrin 1941



24 Şubat 1942: Türkiye'nin boğazlarda demirlemesine izin vermediği 700 küsur Yahudi taşıyan **#Struma** gemisi Sovyetler tarafından batırıldı

Almanya ve Japonyaya harb ilân ettik

Mittelfikler Aachenin

- 25 Şubat 1942

Boğaz dışında bir infilâkı müteakib battı.
limanımızdan derhal tahlisiyeler gönderildi

[illegible]

İstanbul mal sandıkla-

25 Mart 1941: Hitler İnönü'ye gönderdiği mesajında "Sovyetler'in Üçlü Pakt'a girmek için boğazlardan üs istediği" bilgisini ilettiler.



25 Mart 1941: İngiltere TR'nin ıgal korkusuyla Moskova'ya iletince Sovyetler Birliği, Türkiye ile saldırmazlık paktı imzalar



7 Haziran 1945: İkinci Dünya Savaşı'nın TR dış politikası için en önemli sonucu Sovyetler'in boğazlarda üs, Kars ve Ardahan'ı istemesi oldu



Sovyetler Birliği ile İlişkiler

İkinci Dünya Savaşı öncesinde Türkiye'nin temel politikası Fransa ve İngiltere'nin yanı sıra **Sovyetler Birliği'ni de Almanya ve İtalya yayılcılığına karşı bir ittifaka dâhil etmekte**. Bu doğrultuda Şükrü Saracoğlu önderliğinde bir heyet **25 Eylül 1939'da Moskova'ya gitti**. Fakat aynı gün Sovyetler Birliği'nin Polonya'yı işgal ederek yayılcı siyasetini ortaya koyması ve yapılan ilk tur görüşmelerde **Montrö Boğazlar Sözleşmesinde değişiklikler talep etmesi** Türk heyetinde hayal kırıklığına neden oldu.

Taraflar arasında müzakereler **1 Ekim 1939'da yeniden başladığında Moskova yönetimi hem boğazların ortak savunulmasını talep etmiş hem de Türkiye'ye Almanya'nın yanında savaşa girmeyi önermiştir** (Koçak, 2007: 268-269). Sovyetler Birliği'nin bu tavrı İnönü yönetimini İngiltere'ye daha da yakınlaştırırken, Türkiye'nin Fransa ve İngiltere ile **Üçlü İttifak Antlaşmasını** imzalamasından sonra **Sovyetler Birliği de Türkiye'ye karşı politikasını sertleştirmiş** ve Türkiye'ye petrol sevkiyatını durdurmuştur.

2 İkinciteşrin 1942



Haricî siyasetimizin istikameti

«Ahidlerimize, ittifaklarımıza ve dostluklarımıza sadık olarak ve herhangi bir devlete karşı hileli ve saklı fikirli olmaktan dikkatle sakınarak milli emniyet siyasetimizi takib edeceğiz»

Kendimize, milletimize güvenimiz her zamandan kuvvetlidir

“Kahraman ordumuzu hazır bulundurmamız bugün her zamandan ziyade lâzım,,

Batıdaki zamanı, bir daha ele geçmez fırsat sayan eski batakçı çetvelli ağa ve alinden gelme tenellüs ettiğimize hasırı ticaret metası yapmağa yeltenen gözü doymak varguncu tüccar, ve bütün bu akıncıları politika ihtisarı için büyük fırsat sayan ve hangi yabancı milletten hasabına çalıştığı belli olmayan bir kaç politikacı büyük bir milletten bütün hayatına küstah bir surette kundağ koymağa çalışmaktadırlar. O, her yüz kişiyi geçmiyen bu insanların vatana karşı aşikâr olan zararlarını gidermek yola elbette vardır.



Büyük Millet Meclisinde yapılan kalbide imzalandı...
Şefi dinlerken

Savaşın ikinci yılına gelindiğinde Moskova yönetiminin Kasım 1940'ta Almanya ile yaptığı savaşa katılma pazarlıkları esnasında Boğazlarda üs talebinde bulunması Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne yönelik tedirginliğini daha da artırmıştır (TDP, 2004: 432-433). Fakat Almanya Balkan ülkelerini işgal etmeye başlayınca Moskova'nın bölgeye ilişkin planları geçerliliği kaybetmiş ve Stalin yönetimi 25 Mart 1941'de Türkiye'nin önerdiği saldırmazlık bildirisini kabul etmiştir.

Almanya'nın Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne saldırmasından sonra ise Moskova, Türkiye ile iyi ilişkiler kurmaya çalışmış ve Türkiye'yi Almanya'ya karşı ikinci cephenin açılması konusunda ikna etmeye uğraşmıştır.

Almanya'nın saldırısıyla birlikte Sovyetler Birliği İngiltere safına geçince o tarihe kadar boğazlar konusunda bir Sovyet-Alman pazarlığından çekinen Türkiye, bu tarihten sonra boğazlara ilişkin Sovyet-İngiliz pazarlığından endişe duymaya başlamıştır (TDP, 2004: 446). Kasım 1942'de Almanya'yı geri püskürttükten sonra Sovyetler Birliği, Türkiye'yi karşısına almayan hatta onu kendi yanında savaşa sokmak isteyen politikasını terk etmiş ve Türkiye'ye yönelik eski politikasına geri dönmüştür.

Savaşın sona ermesine kısa bir süre kala Moskova yönetimi, 19 Mart 1945'te Türkiye'ye bir nota göndererek 1925 Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasını uzatmayacağını bildirmiştir. Daha sonra 7 Haziran 1945'te dönemin Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı ile Türkiye'nin Moskova Büyükelçisi arasında yapılan görüşmelerde Sovyetler Birliği, Türkiye'nin doğu sınırında kendisi lehine değişiklik yapılması, boğazların ortak savunulması için kendisine burada üs verilmesi ve Montrö'nün gözden geçirilmesi taleplerini Türkiye'ye iletmıştır.

Kısa süre sonra 17 Temmuz-2 Ağustos 1945'te İngiltere, ABD ve Sovyetler Birliği arasında savaş sonrası durumu tartışmak amacıyla yapılan Potsdam görüşmelerinde boğazlar

7 Haziran 1945 Molotov-Sarper Görüşmesi

İki saat süren görüşmede ele alınanları Sarper uzun bir telgrafla Ankara'ya bildirmiştir. Buna göre görüşme şu şekilde cereyan etmiştir: (...)

Molotov: Yeni bir ittifak antlaşması yapmadan evvel aramızdaki bütün pürüzlü sorunları çözümlememiz gerekir. Bunları birer birer sıralayacağım. Birinci sorun, Türkiye'yle aramızda yaptığımız 1921 Antlaşması Sovyetlerin zayıf oldukları bir zamanda yapılmış ve birtakım arazi değişiklikleri meydana getirmiştir. İlk önce bu durumu düzeltmek gerekir.

Sarper: Türkiye'nin doğu sınırlarında bazı değişiklikler yapılmasını mı kastetmek istiyorsunuz?

M: Evet, eski haksızlıkların tamerini kastediyorum.

S: 1921 Antlaşması Sovyetlere zorla kabul ettirilmiş bir antlaşma değildir. Tamiri gereken haksızlıklara gelince, bunları aramak için hiçbir olumlu sonuca varmadan memleketlerimiz arasındaki tarihi ilişkileri gerilere doğru araştırabiliriz. Kaldı ki 1921 Antlaşması ile meydana gelen durumu bir haksızlık değil, bir haksızlığın tamiri olarak görüyorum. Bu haksızlığı bizzat Lenin görmüş ve tamir etmiştir.

M: Sovyetlerle Polonya arasında 1921 yılında imza edilmiş olan haksız bir antlaşmanın Polonya tarafından düzeltilmesi sonucu Polonya'yla Sovyetler Birliği arasında uzun vadeli bir dostluk kuruldu.

S: (...) İlk önce Türkiye'de hiçbir hükümet bunu kamuoyuna anlatamaz. Sonra ben

şahsen bunu hiçbir Türk hükümetine iletemem, nihayet ben bu isteğinizi kendi kendime anlatamıyorum. (...) Bu isteğinin gerçekleşmesi için hiçbir ihtimal yoktur. Bu itibarla (...) bu noktanın bir tarafa bırakılması rica ederim.

M: (...) Şimdi bu konuyu geçelim. Biz bu savaşta (...) çok telefât ve zayıat verdik. En sıkışık zamanlarımızda Karadeniz'deki güvenliğimizle ilgilenmek zorunda kaldık. Bu kaygımızda yanılmış olabiliriz ve Türkiye'nin tavır ve hareketi sonuçta bu konuda bir güçlük yaratmadı. Fakat ne de olsa Boğazlar sorununda 200 milyonluk bir insan kitlesi Türkiye'nin iradesine bağlıdır. (...) Türkiye'nin iyi niyetinden eminiz. Fakat Boğazları savunma olanaklarından da emin olmamız gerekir.

S: (...) Eğer Türkiye'nin savunma imkansızlıklarından çıkarılan sonuç Boğazlarda Sovyetlere üs verilmesi sorunu ise hemen söyleyeyim ki (...) söz konusu olamaz. (...)

M: (...) Barış zamanında Boğazlar'da üs vermek istemiyorsunuz. Savaş zamanı için bunu düşünebilir misiniz?

S: Ben böyle bir şey söylemedim. ... (...)

M: Montreux'nün değiştirilmesi için yapılacak görüşmeleri, ittifak antlaşması görüşmeleriyle paralel yürütmemiz yararlı olur.

S: (...) Bunu görüşmekte yarar görmüyorum. (...) Biz egemenlik haklarımızı kullanırken, ahdi vecibelerimiz müstesna, kimse'nin müsaadesini almak zorunluluğunu duymayız...

(M. Aydın), (Kaynak: Dışişleri Bakanlığı, 1973, s. 261-263 ve Bilge, s. 269-271)

Kaynak, Baskın Oran (Ed), Türk Dış Politikası, İletişim Yay.

28 Haziran 1945: Sovyetler'in Kars ve Ardahan'ı istemesi Türk basınına yansıdı ve kamuoyu böylelikle taleplerden haberdar oldu

KAYAT ANSİKLOPEDİSİ

Cumhuriyet

22 inci sayı 2480

28 Haziran 1945

Sovyet Taleplerinin Akisleri

Londra, Dış İşleri Bakanımızın yapacağı ziyarette İngiliz hükümeti erkânile Boğazlar meselesini görüşeceğini bildiriyor

Boğazlar meselesi yeni Üçler Konferansında konuşulacak işlerin ön safında bulunacak

Londra Büyük Elçimiz İngiliz Dış İşleri Bakanlığında

Truman'ın notku

İngilizler, Boğazlara abd hükümetinin antlaşmayı imzalayan bütün devletleri ilgilendirdiğini, bugünkü safhada değiştirilmesini istiyorlar

Yeni Üçler toplantısı

25 Temmuz'da yapılacak toplantıda, Boğazlar meselesi gündeme gelecek

San Franciscodan sonra...

Muvakkat komisyon Londrada toplanıyor

On dört milletin temsilcileri Birleşmiş Milletler teşkilatının toplantı yerini kararlaştırıyorlar

Seçtimiz istifa etti

San Francisco'dan sonra...

Millî Şefin Türkiye ziraatine hizmetleri

Yüksek Ziraat Enstitüsü haberi

25 Temmuz 1945: Sovyet taleplerinin sadece toprak ve boğazlarda üstün ibaret olmadığı, TR'de rejim değişimini de içerdiği basına yansıdı

Sovyet Talepleri

Times: "Rusların arazi istemeleri hiç beklenmiyordu. Bunda ısrar etmemeleri mümkündür,, diyor

"Rus isteklerinden biri de bugünkü Türk idaresinden bazı unsurların çıkarılmasıdır. Türk hükümeti Moskova'nın Türk ricalini faşistlikle itham etmesini reddetmekte ve bu hususta azim göstereceği anlaşılmaktadır."

25 Temmuz 1945

"Antalya_ ve "Alanya_ ko

İlk olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında bozulmaya başlayan ilişkiler bu notalarla birlikte **Türkiye'nin bütünüyle Sovyetler Birliği'ne sırtını dönmeye neden olmuştur.** Bu doğrultuda Ankara yönetimi o güne kadar çeşitli vesilelerle gündeme getirdiği 1925 Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşmasını yeniden canlandırma çabalarından vazgeçmiştir.

İkincisi, bu notalar Ankara hükümetini ABD'ye yakınlaştıran önemli nedenlerden birisi olmuş ve Türkiye 1980'lerin sonuna kadar devam edecek olan ABD ve Sovyetler arasındaki Soğuk Savaş'ta ABD'nin yanında yerini almıştır.

Üçüncüsü, Türkiye'nin ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaptığı tercih iç siyasal sistemin değişimini önemli ölçüde şekillendirmiş, **Türkiye'de otoriter siyasal yapılanma yerini demokrasiye bırakmış** ve 1950 seçimlerinde İnönü, iktidarı kaybetmiştir.

Dördüncüsü, Türkiye'de komünizm karşıtlığı kendisine önemli bir dayanak bulmuş ve Soğuk Savaş koşullarında komünizmle mücadele devletin toplumu disipline etme noktasında en önemli müdahale aygıtlarından birine dönüşmüştür.

Son olarak, Sovyet tehdidi Türkiye'de orduya kaynak aktarımının ve ordunun modern tarzda yeniden örgütlenmesinin dayanak noktası olmuş, bu ayrıcalıklı konumu zamanla orduyu siyasal alanın en önemli aktörlerinden birine dönüştürmüştür.

2 Kasım 1945: ABD'nin Sovyetler'in Montrö'de revizyon talebine karşı çıkmaması Türkiye'de ciddi bir güvenlik krizini besledi.



Mayıs 1949: Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak, muhalif basın tarafından solcu olmakla itham edildi.



Haziran 1949: Türkiye Sovyetler Birliği ve Sovyet uydusu devletlerin TR'deki temsilcilerine seyahat sınırlandırması getirdi.



ABD ile Yakınlaşma

İkinci Dünya Savaşının ilk yıllarında Türkiye-ABD ilişkileri büyük ölçüde İngiltere üzerinden gelişirken, **ABD'nin Aralık 1941'de savaşa girmesiyle** birlikte Türkiye ve ABD arasında direkt ilişkiler kurulmaya başlanmıştır.

ABD ve Türkiye arasındaki yakınlığın en önemli göstergesi **Mart 1941'de çıkarılan ve İngiltere safındaki ülkelere as-**

23 Mart 1941: Türkiye Hitler Almanyası ile yakınlaşınca İngiltere yanlısı (Hüseyin Cahit Yalçın ve) Yeni Sabah ABD'yi öven manşetle çıktı

33 MART 1941
Cumartesi
Yeni Sabah
GÜNLÜK SİYASİ HALK GAZETESİ
Her yerde 5 Kuruş

Dostluk teminatları karşısında
Hürriyet mefkûrecilerini besleyen, teçhizeden menba: Amerika

Adliye Vekilinin Ankara muhabirimize beyanati
Mihir Şef
Bir İngiliz balıkcı gemisi
İki mühim yardım projesi

Amerikanın Kararı

Filen her türlü harp hareketlerine girişmek, fakat resmen harp ilânına gitmemek yahud gidememek: İşte son tahlilde Amerikanın hakiki vaziyeti budur.

Y eni harbin mevcut ve muhtemel bütün safahalarına karışık çok faal bir siyaset takib eden Amerika, eğer Japonya'dan bir teşebbüs gelmezse, anlaşılan cihanşümul maceraya ilân edilmemiş bir harbe fil mücadele halinde iştirak edip gidecektir. Amerikan Bahriye Nazırı Albay Noka gazetecilere beyanatında Amerikan donanmasının Atlantik ve Pasifik her iki okyanusta herhal ve ihtimale karşı hazır bulundüğünü söylüyerek ve donanmanın mevcudile inşa halinde bulunan birliklerini sayıp dökerken alâkalarına korkutucu bir gözdagi vermiştir.

Albay Noka'nın Amerikan donanması hakkında gazetecilere söylediği kısa malûmatın daha geniş ölçüsünü arkadaşlarımız Abidin Daver iki üç gün evvelki Cumhuriyet'te çıkan makalesinde etrafla yazmıştır. Buna göre şimdiden kuvvetli olan Amerikan donanması gelecek yıl daha kuvvetli, ondan sonraki yıla bütün bütün kuvvetli olacaktır. Ancak şu var ki bu donanmanın kuvveti derecesini Alanya gibi Japonya da pek iyi bilmektedir ve her iki memleket stratejilerini ona göre kurmaktadır. Şimali Amerika şarkı Asyada 5000 mil, garbi Avrupadana 6000 mil uzaktadır, ve bu harbin yalnız donanma ile halledilir bir dava olmadığı şimdiki kadarki tecrübelerden yeter açıklıkla anlaşılmış bulunmaktadır.

Batırdadır ki Reis Ruzvelt daha iki ay önce Amerikan donanması ru-glecekleri Mihver gemilerini yurtdışı vurmış ve bilâhare Reis Amerikan gemilerinin Alman taarruzuna uğradıklarından habsetmesi üzerine Alanya taarruzunu Amerika tarafından yapıldığını ileri sürmüştü. Bahriye Nazırı Albay Noka şimdi ilk taarruzun Alman tarafından geldiği minakasını bir tarafı bırakarak Amerikan donanması birliklerinin Mihver vasıtalarına atış etmeye başladığını bulundukları Japon istikrarı. Albay Noka harbe müstak ve müteahhas bir adam gibi görünmek vaktini şimdi muhafaza edip gitmektedir. Onun son sözleri harbin Amerika için adeta bir emevaki haline gelmiş olduğunu gösteriyor ve Albay Noka bunu adeta zahtınamıyan bir hâlde, saklanamayan bir memnuniyetle ifade etmiş bulunmaktadır. Fakat bütün bu harp arayan, harp istiyen, harbin ardında koyan noklere rağmen Amerika hâlâ resmi olarak Alanya ile harp halinde değildir.

Filen her türlü harp hareketlerine girişmek, fakat resmen harp ilânına gitmemek, yahud gidememek: İşte son tahlilde Amerikanın hakiki vaziyeti budur. İlân etmemeksin harbetmek son yılların beynelmül bir modası oldu. Japonya'nın dört yıl müteahhas bir müddettir Çine karşı giriştiği muazzam mücadele hâlâ ilân edilmemiş ileri götürülmekte olan bir harptir. Acaba Amerikanın kararını da böyle bir hareket hatı üzerinde yürütmek midir? Herhalde şimdiye kadar Yenidünya Büyük Cumhuriyetinin tuttuğu yol budur ve bir hayli müddet

YUNUS NADİ

(Arkası sahife 2 sütun 4 te)

Koordinasyon'un

Amerikanın icar - iare kanunu ve Türkiye

Ulus gazetesi bu mevzuda mühim bir makale neşretti

5 Birncikânun 1941

Amerikadan Türkiyeye harp malzemesi

M. Ruzvelt dün mühim beyanatta bulundu

«Türkiyenin icarında kendini müdafaa etmesini, Amerika için hayati ehemmiyeti haiz buluyorum»

Londra 4 (a.a.) — (B. B. C.): Amerika hükûmeti Türkiyeye icar ve iare kanununu muhtilence müdafaa malzemesi verneyi kararlaştırmıştır. Amerika Cumbur Reisi Ruzvelt bu hususta dün gece şu beyanatta bulunmuştur:

«Türkiyenin içinde kendini müdafaa etmesini, Amerikanın müdafaa için hayati ehemmiyeti haiz buluyorum. Türkiyenin müdafaa ihtiyacılarını mümkün olduğu kadar geniş mülkayata temin edeceğim.»

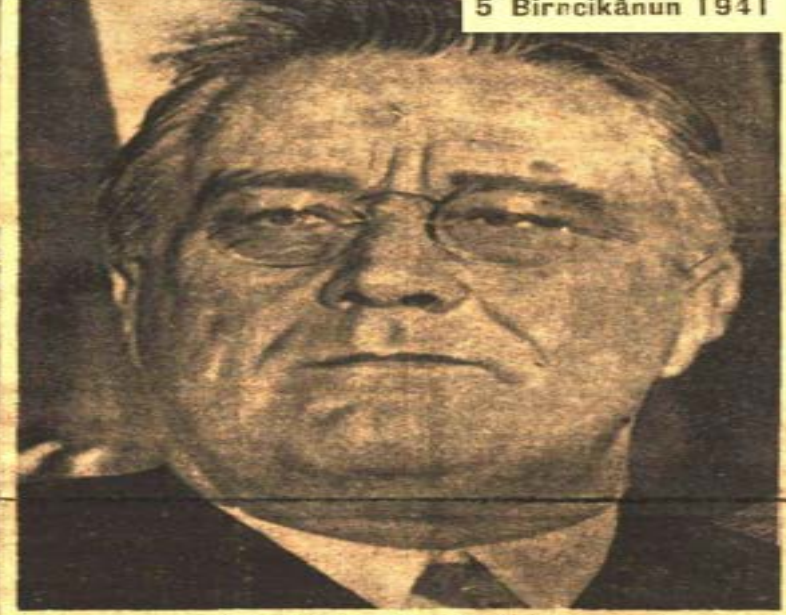
Amerikan mebnâli, Amerikan harp levazımının zaten Türkiyeye sevkedilmiş olduğuna söylemiştir. İngiltere, Türkiyenin hükûmetine büyük ilgi gösterdiğinden bu haberi memnuniyetle karşılamıştır.

Vaşington 4 (a.a.) — Etyer: Ruzvelt, Türkiyenin ödünç verme ve kiralama kanununu hükûmetlerinden istilâde edeceğini bildirmiştir.

«Harb içinde bulunmayan bir memleketle ilk defa olarak tatbik edilen kanun!»

Londra 4 (a.a.) — Deyli Ekspres gazetesi Newyork muhabirinin aşağıdaki telgrafını neşretmektedir:

«Birleşik Devletler Reis Ruzvelt Türkiyenin müdafaa, Pasifik Devletleri için hayati ehemmiyeti haiz olduğundan dolayı Türkiyenin de kiralama ve ödünç verme kanunundan istifade edeceğini bildirmiştir. Demek oluyor ki tecavûse karşı mücadele eden milletlere bir yardım olmak üzere hazırlanan bu kanun harp içinde bulunmayan bir memleket hakkında ilk defa olarak tatbik edilmektedir. Vaşingtondaki etkiler memnundur.» (Arkası sahife 2 sütun 4 te)



Amerika Cumbur Reisi M. Ruzvelt

«Amerikan tebliği, Türk politikasına güvenin yeni bir ispatı oldu»

Yazan: Falih Rifki Atay

Ankara 4 (Telefonla) — Ödünç verme ve kiralama kanununu muhtilence Türkiyeye yardanda bulunulacağı hakkında Beyaz Saraydan yapılan beyanata Ankara'da masat karpandığını tebarış ettiren, Falih Rifki Atayın yarınki bugünkü Ulus'ta çıkacak olan bapnakalesini aynen bildiriyoruz: «Ödünç verme ve kiralama kanununu gerektiren Türkiyeye yardanda bulunmak için, Birleşik Devletler Reis Beyaz Sarayda beyanatta bulunmuştur. Beyanata mebnâne göre, Reis Ruzvelt Türkiye ihtiyacılarının mümkün olduğu kadar çabuk karpandması için emir vermiş bulunmaktadır. Bu haberi, mülki korumas hazırlanmış bir durumunun taarruzuna masan can dikkatini veren, Türkiye efkârı üzerinde ne kadar iyi bir tesir bıraktığını ve harp sonrası devrinde hiç bir vakit boşalmayan ve aksamıyan Türk - Amerikan dostluğunu kuvvetlendirmeye bakımından ne kadar hayırlı olduğunu söylemeye bile ilham yektur. Cihan harbi bağlandıktanberi Türkiye kendisi için komşu ve dostları için barış kocıkmaktan, harbin genişleme ve taarruzla karpandması için emir vermiş bulunmaktadır.»

keri malzeme yardımını öngören Ödünç Verme ve Kiralama Kanunu çerçevesinde Türkiye'ye 95 milyon dolar değerinde yardımda bulunulmasıydı. Söz konusu yardım Türkiye'nin Almanya ile Haziran 1941'de saldırmazlık paktı imzalanmasının ardından bir süreliğine askıya alınsa da, daha sonra Türkiye'nin Almanya yanında bir politika izlemediğinin ortaya çıkmasıyla Aralık 1941'de bu yardım tekrar devreye sokulmuştur (Sander, 1979: 8). Türkiye'nin Almanya safında yer almamasını yeterli gören Washington yönetimi, İngiltere'den farklı olarak Ankara'yı savaşa girme konusunda zorlamamış üstelik konuya ilişkin yapılan çeşitli toplantılarda Almanya'nın Ege Denizinde gücünü artırdığı bir ortamda Türkiye'yi savaşa dâhil olma konusunda zorlamanın doğru olmadığını savunmuştur (Türkmen, 2012: 53).

1943 yılının ikinci yarısına gelindiğinde Londra Türkiye üzerinde savaşa katılması yönündeki baskılarını artırırken, Washington savaşa katılan bir Türkiye'ye askeri donanım sağlamanın zor olduğunu gerekçe göstererek Türkiye'nin üs ve transit kolaylıklar bağlamında kullanılabileceğinde ısrar ediyordu (Bölme, 2012: 150). Fakat Almanya'yı üzerine çekmek istemeyen Ankara hükümeti, ABD'ye Türkiye topraklarında üs ve transit geçiş hakkı vermektense Adana'da gizli bir haberleşme istasyonunun kurulmasına göz yummayı tercih etmiştir. Adana'daki gizli üssün istihbarat amacıyla kullanılması ve 23 Şubat 1945'te imzalanan Türk-Amerikan Askeri Yardım Antlaşması gibi yakın ilişkilere rağmen, savaş sonrası durumun görüldüğü Yalta ve Potsdam gibi çeşitli konferanslarda Washington yönetimi Türkiye'yi desteklemiş ve bu durum Ankara yönetimini bir süre Sovyetler Birliği'nden gelen talepler karşısında yalnız bırakmıştır.

Türkiye'nin yaşadığı bu yalnızlık 19 Ağustos 1946'da ABD'nin Sovyetler Birliği'ne bir nota göndererek boğazlar

1938 ve 1946: İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrasında Türkiye'nin dış ticaret partnerlerindeki değişim #CIABelgeleri

FOREIGN TRADE—COUNTRIES			
Exports			
1938 (Approx. \$112,000,000)	Percent	1946 (Approx. \$216,000,000)	Percent
Germany	43	United States	19
United States	12	United Kingdom	18
Italy	10	Palestine	9
USSR	4	Greece	9
Czechoslovakia	3	Egypt	7
United Kingdom	3	Sweden	7
All other	25	All other	31
Total	100	Total	100
Imports			
1938 (Approx. \$115,000,000)	Percent	1946 (Approx. \$120,000,000)	Percent
Germany	47	United States	31
United Kingdom	11	United Kingdom	19
United States	10	Switzerland	8
Italy	5	Sweden	6
USSR	4	Italy	6
Czechoslovakia	4	India	4
All other	19	All other	26
Total	100	Total	100

Türkiye ve Amerika

Millet Meclisi dün 25 şubat anlaşması hakkındaki tasarıyı görüştü

Anlaşma izah edilirken Amerika'nın bize Ödünç verme ve Kiralama kanunu gereğince milli savunma maddeleri yollamaya devam edeceği bildirildi

Ankara 25 (a.a.) — Büyük Millet Meclisinin bugün doktor Mazhar Geremenin başkanlığında yaptığı toplantıda 11 mart 1941 kanununda derpiş edilen yardıma ilişkin esaslara dair Türkiye Cumhuriyeti hükümeti Amerika Birleşik Devletleri hükümeti arasında 23 şubat 1945 tarihinde imzalanan anlaşmanın onanması hakkındaki kanun tasarısının tümü üzerinde görüşülmesi münasebetle komlayon sözcüsü ve Ankara milletvekili Yörük demiştir ki:

— Arkadaşlar, son harbin Avrupa kıtasında...

26 Haziran 1945




Amerika hükûmeti Rus taleplerine muvafakat edemiyeceğini bildirdi

İki güne kadar verilecek İngiliz notası da aynı meâlde olacak

Washington'da Beyaz Saray'da yapılan gizli toplantılarda Rusyanın Boğazlara doğru askeri bir yayılmasına karşı alınacak tedbirlerin kararlaştırıldığı haber veriliyor

Sovyet Rusyanın gerçekleştirmek istediği ihtiraslar

Çünkü Sovyetler Birliği, dünya barışını tehdit ediyor. Bu tehdit, sadece Avrupa'da değil, dünya genelinde hissediliyor. Sovyetler, dünya barışını tehdit ediyor. Bu tehdit, sadece Avrupa'da değil, dünya genelinde hissediliyor.



21 Ağustos 1945

Fransa hükûmeti de Sovyet mukavelesi esaslarına riayet edileceğini bildiriyor

Washington 20 (A.P.) — Sovyetler Birliği hükûmeti, İngiltere hükûmetiyle birlikte, Rusya'nın Boğazlara doğru askeri bir yayılmasına karşı alınacak tedbirlerin kararlaştırıldığı haber veriliyor.

Cumhuriyet

22. yıl 7771



Missouri Battleship

Missouri Büyük İlgi Ve Sevgile Karşılandı

Filonun gelişi Türk-Amerikan dostluğunun parlak bir ifadesi oldu

Eski dostluğun yeni ve parlak bir tezahürü

Misafirlerin demecileri

Mr. Weddell ve Amiral Bevel, İstanbul'da basın konferansları yaptılar

Tahranda imzalanan Rus - İran anlaşması

Sovyetler 45 gün içinde İran topraklarını terk edecekler. Azerbaycan'da bir Rus-İran petrol şirketi kurulacak



23 Kasım 1946: Amerikan filosu İzmir'i ziyaret etti. Sovyet tehdidi nedeniyle bu ziyaretlerin haberi hep manşetten verildi.

Amerikan Filosu İzmirde

Amerikanın Akdeniz kuvvetleri komutanı: "Bu ziyaret iki memleket arasındaki kuvvetli dostluğun tezahürüdür," diyor

İzmir misafir filoyu büyük tezahüratla karşıladı

Halkın misafirlere gösterdiği sevgi ve onların bu sevgiyi mukabelesi her türlü tahminin fevkinde idi

Amiralin beyanati

"Türk - Amerikan dostluğunun ehemmiyetine bütün kalbimle inanmış bulunuyorum."

Amerikalı (K.T.) şifresizce konuştu. Söylenişleri şifresizce, burada bir de karışık diğer kelimelerle sesine atılan mukaf seslerle nakledildi. Bütün



Yeni dört denizaltımız dün limanımıza geldiler

Cumhur Başkanı, komutanlarla birlikte denizaltıları gezdi, Türk ve Amerikan denizcilerinden izahat aldı

İzmir limanında bayrak çekme töreni yapılan D1, D2, D3, D4 denizaltıları dün saat 11'e doğru limanımıza gelmişler ve Dohrabahçe önlerine demirlemişlerdir.

Denizaltılardan D1, Sarayın Üzerin'deki Cumhurbaşkanlığı forsu hisarında durmuş, diğerleri de onun sağ ve soluna demirlemişlerdir.

— Arkam Sa. 3, S. 5 de —

üzerinde Moskova'nın önerdiği değişiklikleri kabul etmeyeceğini bildirene kadar devam etmiştir. ABD'nin kararındaki bu değişikliğin temel nedeni Yakındoğu ve Akdeniz bölgesinde Sovyetler Birliği'ni çevreleme politikasıydı ve bu politika-kada Sovyetler Birliği ile Akdeniz arasında bulunan Türkiye önemli bir role sahipti (Sander, 1979: 16).

Öte yandan Sovyetler Birliği karşısındaki yalnızlığını gidermek ve yeni kurulacak dünya düzeninde yerini almak isteyen Türkiye, ABD'ye yakınlaşmanın yolunun siyasal sistemi demokratikleştirmekten geçtiğinin farkındaydı. Bu bağlamda savaşın Batı demokrasilerinin zaferi ile sonuçlanması ve Sovyet tehdidi nedeniyle ABD'ye yakınlaşma çabaları, Türkiye siyasetini temelden etkileyen bir değişimi beraberinde getirmiştir.

Birleşmiş Milletler'in kuruluşu için ABD'de toplanan konferansa giden Türkiye heyeti 'cumhuriyet rejiminin siyasi bakımdan kesinlikle modern demokrasi yolunda ilerlediğini, harpten sonra Türkiye'de her türlü demokratik cereyanların gelişmesine müsaade edileceğini' bildirmiştir (Karpaz, 1996: 128).

Bu açıklama Türkiye'de tek parti yönetiminden demokrasiye geçişin açık bir işaretiydi ve ABD ile ilişkiler geliştikçe demokratik sistem hızla bu ilişkilerin temel koşullarından birisi olmaya başlamıştır.

Kısa süre içinde dünyanın demokrasi ve komünist gibi iki ayrı kampa bölünmeye doğru gittiği ortaya çıkınca ABD'ye yakınlaşma siyaseti izleyen Ankara, 1 Kasım 1945'te İnönü'nün ağzından ülkede muhalefet partilerin kurulacağını ilan etmiş ve 11 Mayıs 1946 tarihinde de CHP tüzüğünden Milli Şef ibaresi çıkartılmıştır.

Dış politikanın etkisiyle iç siyasette bu değişimler yaşanırken, Washington yönetimi Türkiye'ye Sovyetler Birliği karşısında verdiği desteği 12 Mart 1947'de dönemin ABD

7 Eylül 1946: Türkiye Amerika'nın desteğini alabilmek için ekonomide "7 Eylül Kararları" adı altında bir takım liberalleşme kararları aldı.

Hükûmetin Mühim Kararı

Bozulan iktisadî muvazeneyi yeniden kurmak için alınan cezrî tedbirleri Parti Grubu tasvib etti

Döviz fiatları tamamen değişti

Ticari muameleler serbest dövizle yapılacak, ithalat için geniş nisbette döviz verilecektir

Milletlerarası para sistemine uyulacak, sanayi mamulleri ve orman mahsulleri fiatlarla nakliye ücretleri indirilecek

Byrnes'in nutku

Ticaret Bakanlığının neşrettiği tebliğ

Devlet Bakanları

Donanmamız İzmirde

Halk, harb gemilerimizi büyük bir heyecan ve sevinçle karşıladı. Denizcilerimiz şerefine ziyafetler verildi

Yabancılarla diyalogları

Yunan seyahati

Byrnes'in nutkunun uyardırdığı akisler

Mayıs-Haziran 1948: ABD Buğday sıkıntısı çeken Türkiye'ye 21 bin ton buğday gönderme kararı aldı.

Amerika'nın Türkiye'ye vereceği buğday miktarı

30 Hazirana kadar 21 bin ton buğday gönderileceği dün resmen bildirildi

Toprak Ofis Genel Müdürü, yeni yıl mahsulünün memnuniyet verici olduğunu söylüyor!..

Genel Müdür: "Yeni yıl mahsulü için tesbit edilecek hububat alım fiyatları hakkında bugünden kat'i bürçer söylemek mümkün değildir," dedi

Dz. yollarının Amerikadaki son hey'eti

2 Mayıs 1947: Amerikan deniz filosu İstanbul'u ziyaret etti. İsmet İnönü filo komutanını Dolmabahçe Sarayı'nda ağırladı.

Dost Amerikan Filosu İstanbulda

Amiral Bieri'nin demeci: "Karşılıklı itimad ve samimî dostluğun nişanesi olarak sahillerinizi selâmlıyoruz,,

3 Mayıs 1947

Türk topraklarının ve istiklalinin garantisi

İstanbul dün filoyu hararetle karşıladı

Amiralin gazetecilerle yaptığı hasbıhal

Cumhuriyet

33. İhtidat Yılı Sayısı: 8107

Perşembe 13 Mart 1947

Truman'ın Tarihî Nutku

Başkan: "Türkiyenin millî bütünlüğü Ortadoğu nizamı için şarttır,, diyor

Türkiye ve Yunanistana 400 milyon dolarlık yardım yapılacak

Türk ve Yunan askeri personellerinin yetistirilmesi için her iki memlekete de müşavirler gönderilecek

Moskova Konferansında dün tartışmalar oldu

Molotov'un İktidarda cereza vereri Berlin, Ruyada bulunan üç milyon Alman evinin ne olacağını soradı

Başkanı Harry Truman'ın ağzından açık bir şekilde dile getirmiştir. Bu konuşmada Truman, savaş sonrasında Türkiye ve Yunanistan'ın askerî gücünün yeniden restore edilmesi amacıyla bu ülkelere 400 milyon dolar değerinde yardım yapılacağını açıklamıştır.

Bu yardım bir taraftan Türkiye'ye Sovyetler Birliği karşısında bir korunma sağlanacağı anlamına gelirken, diğer taraftan savaş sırasında hızla zayıflayan ekonominin yeniden restorasyonuna da imkân sağlayacaktı. Daha sonra bu miktara eklenen yardımlarla birlikte 1947 ve 1951 yılları arasında Türkiye'nin ABD'den aldığı askerî yardımın toplamı 400 milyon dolara kadar çıkmıştır (TDP, 2004: 535). Fakat bu yardımlar yoluyla gelen askerî teçhizatın yedek parçaları tümüyle ABD'den alındığı için Türkiye'de döviz açığı oluşmuş ve bu açık İkinci Dünya Savaşı sırasında ciddi sıkıntılar yaşayan Türkiye ekonomisinin dışarıdan borçlanma ihtiyacını daha da artırmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Necmeddin Sadak, Şubat 1948'de askerî teçhizat ithalini finanse edecek kaynak sıkıntısı yaşandığını açık bir şekilde dile getirmiş ve bu doğrultuda dış borç alabilmek için ABD ile görüşmelere başlamıştır (Sander, 1979: 47). Bu görüşmelerin ardından Marshall Planı olarak bilinen ve Avrupa'nın yeniden kalkınmasını öngören yardım planına 8 Temmuz 1948'de Türkiye de dâhil olmuş ve bu kapsamda 1948-1952 yılları arasında ABD'den 350 milyon dolar değerinde ekonomik yardım alınmıştır.

Bu yardımlarla birlikte Türkiye ve ABD arasındaki müttefiklik ilişkisi önemli bir aşama kaydetmesine rağmen, Soğuk Savaş'ın hızla şiddetlendiği bir ortamda Sovyetler Birliği tehlikesine karşı bu müttefiklik ilişkisini yeterli görmeyen İnönü yönetimi, ABD ve Batı Avrupa arasında oluşmaya başlayan askerî ittifaka dâhil olma temelinde yeni bir politika izlemeye başlamıştır.

8 Temmuz 1948: ABD savaş sonrası Avrupa'nın yeniden kalkınması için hazırlanan Marshall Planı'na Türkiye'yi de dahil etti.

ULUS
AKIMIZ ANIMISIDIR

Gl. Marshall'in dün bildirdiğine göre
Türkiye'nin ihtiyacı tetkik ediliyor

Dünkü Meclis'te
Ankara Belediyesinin İlden ayrılmasına dair kanun tasarısı kabul edildi
Ekonomi Bakanı, kimyagerlere ait bir sözlü soruya cevap verdi

AMERİKAN HÜKÜMETİ
Yeni yardım projeleri hazırlamayı düşünüyor
Ankara'daki Amerikan Yardım Heyeti Başkanı M. Bread ucakla Vashington'a aitti

Mayıs 1948: Türkiye, Dünya Bankası'ndan 500 milyon dolar borç alma yoluna gitti.

Yeni Sabah
HURİYET VE HAKKIN YILMAZ MUDAFİİSİYİZ

Beynelmilel imar ve kalkınma Bankasından
500 Milyon Dolar Borç Alınıyor

Banka bu ikrazı derhal yapmıyacak
Türkiyenin bir yılda sarfedeceği bir meblâğ seneden seneye verilecek

Y. Ziya Erzinin kulağı çınlasın
Mısırlılardan biraz örnek alalım
Rıhtında, yatmakta olan Mısır yolu vapuru bizim sürede gemicilik mütehassestarmış hıfzıfıfı yalanlayan bir iqbîlîrîk âbidesidir.

Ara seçimleri ve Cumhurbaşkanlığı
Maksad yine, iktidarda kalmak fakat...

Dünyada 1 Mayıs
Rus silâhî kuvvetlerinden her ne kadar çekilme istedi



Türkiye, Yakın Şark'ın yegâne kalesidir (Basın).

Turhan Selçuk, *Aydınlık*, 17.7.1948, S. 91-21, s. 1

Oniki Adalar Meselesi

Mayıs 1912'de Trablusgarp işgali sırasında direnişle karşılaşan İtalyanlar, Osmanlı'yı zorlamak için Oniki Adalar'ı işgal etmişti. Bu işgal 1920'de Sevr Antlaşmasıyla resmîyet

Mayıs 1912: Trablusgarp işgali sırasında direnişle karşılaşan İtalyanlar, Osmanlı'yı zorlamak için **#12Adalar**'ı işgal etti.



5 Haziran 1924: İtalya Oniki Adalar'ı ilhak ettiğini resmen ilan etti.



(مونتایا) بعض آنگا

محافل سیاسیه ده است
بعض مقالات بورودول
(مونٹانیا) نک آنقره
بولوندی خبر آلمندر
سینور (مونٹانیا
قبول ابدلش، بعضی ده
مومی ایہ مراجعتی
ایمندر . سینور (مو
رومایہ کیتک لزوم کو
بیاتندہ خصوصی ایفی
تحدیدات مسئلہ سی وض
آطہ مسئلہ سی حل
(دہلی تلاف)
معلومات آتیہ وریو
مسر (مافدونالد)
پویوک براسمی اعطا
انکلیز عادت واعتمادی
ایتالیانک جزائر ای
یونانستانہ قارشی صدا
ایده جکندن امین اولد
صدانکارانہ وعلیچنا



ایا یاک تحریک داند : لوندی (دروس) د آباطولی ساحلده کانی (نیس) آطه ریک موقعی کوسلرد
خبریه

kazandı ve Oniki Adalar ile birlikte Fransızların işgalindeki Meis Adası da İtalyanlara bırakıldı. Lozan görüşmelerinde Türkiye Meis için talepte bulunmasına rağmen bu talep karşılık bulmadı. Sonuçta Lozan Antlaşmasıyla Türkiye Rodos dâhil on dört büyük adadan ve birçok küçük adacıktan oluşan Oniki Adalar'ın İtalyanlara verilmesini kabul etti.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde İtalya'nın bu adaları silahlandırması Türkiye'yi tedirgin etmiş ve ilk kez Oniki Adalar'ın ülkenin güvenliği için stratejik bir öneme sahip olduğu düşünülmeye başlanmıştır. Bu dönemde Oniki Adalar'daki İtalyan varlığı 'Türkiye'nin kalbine yönelmiş bir tabanca' olarak tanımlanmış (TDP, 2004: 296), İngiltere ve Fransa ile yapılan Üçlü İttifak Antlaşmasına Türkiye'nin 'Oniki Adalar'ı en kısa zamanda tehlikesiz duruma getirme' kaygısı açık bir şekilde eklenmiştir.

Türkiye'nin Oniki Adalar'a ilişkin bu kaygısı İkinci Dünya Savaşı sırasında Ankara hükümetini savaşa çekmek için gerek Almanya gerekse İngiltere tarafından sıklıkla kullanılmış ve söz konusu adalar, taraflar arasındaki pazarlığın en önemli konusu haline gelmiştir. İlk olarak Almanya henüz savaş başlamadan önce Nisan 1939'da Ankara hükümetine yönelik bir iyi niyet göstergesi olarak İtalya'nın Türkiye karasularına yakın bulunan askeri yönden önemsiz bir kısım adaları Türkiye'ye bırakması konusunu gündeme getirmiştir (Koçak, 2007: 375).

Öneri bu tarihte İtalya'ya iletilmemiş olsa da, Oniki Adalar'ın Türkiye'yi ikna etmede önemli bir pazarlık unsuru olarak kullanılabileceğini gündeme getirmesi açısından önemlidir.

Nisan 1941'de Almanya'nın Ege'deki bazı adaları işgal etmesinin ardından bu kez adalar İngiltere için bir pazar-

Temmuz 1923: Lozan görüşmelerinde sadece #Meis için müzakere edilse de, sonunda 12 Adalar'ın tümünün İtalya'ya bırakıldığı onaylandı.

Turquie concernant l'échange des populations grecques et turques ne seront pas applicables aux habitants des îles de Imbros et Tenedos.

Article 15.

La Turquie renonce en faveur de l'Italie à tous ses droits et titres sur les îles ci-après énumérées, savoir : Stampalia (Astropalia), Rhodes (Rhodos), Calki (Kharki), Scarpanto, Casos (Casso), Piscopis (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Lerôs, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi), et Cos (Kos), actuellement occupées par l'Italie et les îlots qui en dépendent, ainsi que sur l'île de Castellorizo (voir Carte n° 2).

Article 16.

La Turquie déclare renoncer à tous droits et titres, de quelque nature que ce soit, sur ou concernant les territoires situés au dela

Haziran 1946: İngiltere 12 Adalar'ın Yunanistan'a verilme politikası izleyince, Sovyet tehdidi nedeniyle TR daha fazla ısrarcı olmadı

regarded only as a "periodical heating up" of the Turkish question.

3. UK opposes Turkish desire for Dodecanese islets--Erkin has confidentially informed Wilson that the UK has advised Turkey not to press for return of two of the Dodecanese islets recently assigned to Greece (see Daily Summary of 9 July, item 5). The British (a) believe that such action by the Turks would encourage the Soviets to renew pressure on Turkey in respect to the Dardanelles, (b) feel that the Dodecanese should be treated "as a whole," and (c) contend that the demilitarization of the islands should remove any threat to Turkey.
4. Dutch desire German coal fields--Embassy Brussels...

Nisan 1941: Almanya Yunanistan'ı işgal etmeye başlayınca, İngiltere TR'yi savaşa sokabilmek için 12 Adalar'ı Ankara'ya önerir.

YUNANISTANDAKİ SON HARP VAZİYETİ VE ADALARIN İŞGALINI GÖSTEREN TEMSİLİ HARİTA



Eylül-Ekim 1943: Almanlar, Sovyetler karşısında yenilmeye başlayınca Türkiye'yi yanına çekebilmek için 12 Adalar'ı TR'ye vermeyi teklif etti

Sıra 25 -- No. 2048 -- Fiyatı her yerde 5 kuruştur.

Almanlar 12 adayı işgal ettiler

Rodos'ta çarpışmalar oldu, yangınlar çıktı, Sahillerimize sığınmalar devam ediyor



Rodos şehrinin bir görünüşü

Amerikan büyük elçisi

Vaşington seyahati hakkında M. Hull ne diyor?

Vaşington 15 (A.A.) -- Hariciye Bakanı M. Coudert Hull ile yapıldıkları toplantı görüşme esnasında gazetecilerden bir, büyük bir merakla Amerikan elçisi hakkında hakkında sorular sordu. M. Hull'un cevabı şöyledir:

M. Hull, cevap olarak, bugün ve gelecekte Amerika'nın Yunanistan'da herhangi bir askeri varlığı olmayacağını, ancak Yunanistan'ın güvenliğine ve barışına katkıda bulunmak için gerekli olan her türlü yardımları yapacağını belirtti. M. Hull, ayrıca, Yunanistan'ın barışın sağlanmasında önemli bir rol oynayacağını ve Amerika'nın bu rolü destekleyeceğini belirtti.

M. Roosevelt kongreye bir mesaj gönderecek

Vaşington 15 (A.A.) -- Bu sabah, ABD, Yunanistan'ın güvenliğine katkıda bulunmak için gerekli olan her türlü yardımları yapacağını belirtti.

lık konusu olmuş ve Türkiye ile Almanya arasındaki saldırmazlık paktı görüşmelerini engellemek isteyen İngiltere, bazı Ege adalarının Yunanistan'ın da onayının alınması şartıyla Türkiye'ye bırakılmasını Ankara hükümetine önermiştir. İngiltere'nin önerisini kabul etmesi halinde Hitler'i karşısına alacağını düşünen Türkiye ise 30 Nisan'da bu adaları işgal etme önerisini Almanya'ya götürmüştü; fakat 11 Mayıs'ta Alman birlikleri adaları işgal edince bu öneriden vazgeçilmiştir (Koçak, 2007: 562-563).

Kısa süre sonra Almanya Sovyetler Birliği'ne karşı saldırıya geçince Oniki Adalar'ı pazarlık unsuru olarak kullanan aktör değişmiş ve bu kez Moskova yönetimi Türkiye'yi savaşa sokabilmek için Aralık 1941'de İngiltere'ye Bulgaristan'ın güneyi ve Suriye'nin kuzeyinde bir kısım toprağın yanı sıra Oniki Adalar'ın Türkiye'ye verilebileceğini söylemiştir (TDP, 2004: 448). Fakat Sovyetler Birliği Almanları püskürtüp savaşta avantajlı konuma geçince Moskova yönetimi Oniki Adalar'a ilişkin bu önerisini bir daha gündeme getirmemiş, bunun yerini Almanya'nın Oniki Adalar'ı tekrar Türkiye'ye öneren pazarlık süreci almıştır.

Savaş sona erdiğinde ise İngiliz hükümeti, Oniki Adalar'ın savaş boyunca İtalya ve Almanya'nın işgaline maruz kalan Yunanistan'a verilmesi gerektiğini savunmaktaydı. Türkiye Mayıs 1945'te İngiltere'yi adaların Türkiye karasularında bulunduğu, Türkiye'nin güvenliği için hayati önemde oldukları ve bunların bir kısmında Türk nüfus bulunduğu gerekçeleriyle ikna etmeye çalışmış ve adaların geleceğinin Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında yapılacak üçlü görüşmede belirlenmesini önermiştir (TDP, 2004: 583). Fakat bu sırada artan Sovyetler Birliği tehdidi ve bu tehdit karşısında İngiltere desteğine olan ihtiyaç Türkiye'yi geri adım atmaya zorlamış ve Ankara yönetimi, 1 Temmuz 1946'da adaların Yunanistan'a verilmesine itiraz etmeyeceğini açıklamıştır. Bu-

Mayıs 1945: Türkiye'nin İngiltere'den 12 Adalar'ı talep ederken 3 gerekçesi vardı: Türkiye karasularındalar, güvenlik, Türk nüfus bulunması.

Oniki ada

Yunan Naibi, adalara niçin gitti?

İngiltere, adaların Yunanistan'a verilmesi tasavvurlarını yalanlıyor

Atina 14 (a.a.) — Naib, pazar günü, Averof zırhlısıyla kurtarılan Rodos'a hareket etmiştir. Pireye kadar Naibe bütün Bakanlar ve Atina belediye başkanı ile bütün askerî ve mülki yüksek memurlar refakat etmişlerdir. Atinadan Pire'ye kadar geçtiği bütün yollarda Naib, büyük bir kalabalık tarafından alkışlanmıştır. Naib, zırhlıya binerken İngiliz büyük elçisi Leeper ile Yunanistan'daki İngiliz kuvvetleri komutanı General Scobie tarafından selâmlan-

— Arkası sahife 3, S. 2 de —
15 Mayıs 1945

Oniki ada ve Türkiye

Bu adalar Yunanistan'a verilirse bizim de Meis'i isteyeceğimiz bildiriliyor

25 Eylül 1945



Meis adasına ald bir görünüş

Paris 24 (R.) — Milanoda çıkan Popolo gazetesinin yazdığına göre, Oniki ada Yunanistan'a verildiği takdirde Türkiye de Castellizo adasının kendisine verilmesini isteyecektir.

Cumhuriyet — Castellizo adası Meis dediğimiz adadır ve Fenike civarında sahillerimizin çok yakınında bulunmaktadır.

— Arkası sahife 3, S. 4 te —

10 Şubat 1947: Paris Barış Antlaşması ile 12 Adalar savaşta İtalyan ve Alman işgaline uğramış olmanın karşılığı olarak Yunanistan'a verildi

The water supply for Gorizia and its vicinity shall be regulated in accordance with the provisions of Annex V.

Section V—Greece (Special Clause)

ARTICLE 14

1. Italy hereby cedes to Greece in full sovereignty the Dodecanese Islands indicated hereafter, namely Stampalia (Astropalia), Rhodes (Rhodos), Calki (Khalki), Scarpanto, Casos (Casso), Piscopis (Tilos), Misiros (Nisyros), Calimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Simi (Symi), Cos (Kos) and Castellorizo, as well as the adjacent islets.

2. These islands shall be and shall remain demilitarised.

3. The procedure and the technical conditions governing the transfer of these islands to Greece will be determined by agreement between the Governments of the United Kingdom and Greece and arrangements shall be made for the withdrawal of foreign troops not later than 90 days from the coming into force of the present Treaty.

nun üzerine adalar 10 Şubat 1947'de imzalanan Paris Barış Antlaşmasıyla Yunanistan'a verilmiş ve adaların askerden arındırılmış bir statüde bırakılacağı karara bağlanmıştır.

Soğuk Savaş koşullarında adalara ilişkin tartışmalar bir süre gündemin dışında kalsa da, 1974 Kıbrıs Müdahalesinden sonra adalar ve bunlarla ilişkili olarak karasuları ve kıta sahanlığı sorunları Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkileri uzun süre etkileyecektir.

Şubat 1947: 12 Adalar konusunda TR'nin kazancı adaların askerden arındırılmasıydı. O dönemki yönetim yeterince kararlı olmamakla eleştirildi

Çağlayangil: "İngiltere adalar konusundaki konferansa Türkiye'yi de davet etmiş, fakat Türkiye bu davete cevap vermemiştir..."

Adalar için ele geçen fırsat iyi değerlendirileme

19

İKİNCİ Dünya Savaşı içinde Türk - Alman ilişkilerini belgelemek amacıyla yazarken, Türkiye cephesinde Ege Denizi'ndeki adalar konusunda ne gibi yankılar olduğunu saptamak amacıyla, "Serbestçe konuşabileceğine inandığımız" iki devlet adamının bilgilerine müracaat etmiştik. Bu görüşmelerden edindiğimiz bilgileri, "Türkiye ne kazandı - ne kaybetti?" yanı dizisinin için...

ARÇELİK

Kelebek

EL

31 AĞUSTOS 1994

